

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Historie
Studijní program: Historická studia
Studijní obor (kombinace): Kulturněhistorická a muzeologická studia

**KRAJINSKÁ VÝSTAVA V TURNOVĚ A JEJÍ
KULTURNÍ PŘESAHY
COUNTRY EXPOSITION IN TURNOV AND ITS
CULTURAL EXTENSIONS**

Bakalářská práce: 2008-FP-KHI-007

Autor:
Petra KOŽEŠNÍKOVÁ

Podpis:

.....

Adresa:
Odbojářů 2883
544 01, Dvůr Králové nad Labem

Vedoucí práce: PhDr. Vladimíra Jakoubčová

Konzultant: PhDr. Michal Babík

Počet

stran	literatura	pramenů	příloh
72	6	5	25

V Liberci dne:

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 28. 07. 2010.

Petra Kožešníková

.....

Poděkování

Předem mé práce bych chtěla poděkovat za kvalitní podmínky a ochotu zaměstnancům Muzea Českého ráje v Turnově, především vedoucí bakalářské práce, PhDr. Vladimíře Jakoubčové.

Dále pak konzultantům, paní Jitce Petruškové, Mgr. Davidu Markovi a PhDr. Michalu Babíkovi a Mgr. Alžbětě Kulíškové. Mé poděkování patří také zaměstnancům Státního okresního archivu v Liberci a oddělení časopisů Knihovny Národního muzea.

Můj vděk patří bezpochyby vedoucímu katedry historie na Fakultě přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci, PhDr. Milanu Svobodovi, Ph.D. Za podporu a trpělivost musím poděkovat všem svým kolegům a nejbližším.

Anotace v angličtině a němčině

Cílem této bakalářské práce je představit Krajinou výstavu v Turnově v roce 1925. Byla to událost, která navazovala na kulturně-společenský vývoj města, i na dvě velké výstavy posledního desetiletí devatenáctého století, Jubilejní a Národopisnou československou. Těch se občané Turnova účastnili v rolích organizačních, ale hlavně jako vystavovatelé. Sklidili zde značné úspěchy, a proto chtěli uspořádat výstavu vlastní. Pokusili se o to několikrát, ale až v roce 1925 se výstava konečně uskutečnila. Jejími organizátory byli členové městské rady, členové muzejního spolku a zdejší podnikatelé. Konání Krajinou výstavy v Turnově také využilo mnoho spolků, politických stran a jednot jako příležitost pro konání sjezdů. Tak se na výstavišti vystřídali kadeřníci, knihkupci i hostinští s řezníky, politické strany a významní politici se sokoly a rodáky. Taková událost znamenala pro město a jeho občany zvýšení zájmu o jejich kraj, o dovednosti místních řemeslníků, o produkty zdejších firem. Do současné doby se událost, která by v takové míře prezentovala Turnovsko, již neopakovala. V bakalářské práci tedy popisují přípravu, průběh, výsledky a důsledky této výstavy.

The goal of this thesis is to introduce the Regional Exhibition in Turnov in 1925. It was an event accruing from the cultural and social development of the city and also the two big exhibitions of the last decade of the 19th century, the Anniversary one and the Ethnographical Czech-Slavonic one. The citizens of Turnov participated in the above-mentioned exhibitions as organizers, but mainly as exhibitors. They were greatly successful therewith and therefore intended to organize their own exhibition. After several unsuccessful attempts they finally succeeded in 1925. The Regional Exhibition was organized by the city council members, the museum society members and local businessmen. Many societies, political parties and associations took advantage of the Exhibition to organize their congresses. So barbers and butchers, politicians and members of Sokol took turns in the exhibition grounds. Such an occasion resulted in increasing of interest in the local area, craftsmen's skills and company's products in favour of all local citizens. Thus I describe the preparation, course, outcomes and consequences of the Regional Exhibition in Turnov in 1925 in this thesis.

Ziel dieser Bachelor-Arbeit ist die Vorstellung der Provinzausstellung in Turnov in 1925. Es handelte sich um eine Begebenheit, die sowohl auf kulturgesellschaftliche Entwicklung der Stadt, als auch auf die zwei großen Ausstellungen des neunzehnten Jahrhunderts anknüpfte, die

Jubiläumsausstellung und Ethnographische tschechisch-slawische Ausstellung. Bei denen beteiligten sich die Bürger der Stadt in Rolle der Organisation, hauptsächlich aber als Aussteller. Erfolge der genannten Ausstellungen haben die Bürger motiviert, eine eigene Ausstellung zu veranstalten. Nach mehreren Versuchen ist es aber erst in 1925 tatsächlich gelungen und die Ausstellung fand statt. Zu Organisatoren zählten die Stadtratsmitglieder, Mitglieder des Museumsvereins und die Einheimischen Unternehmer. Die Veranstaltung der Provinzausstellung wurde von vielen Vereinen, politischen Parteien und Verbände auch als Möglichkeit zur Abhaltung ihrer Tagungen genutzt. So haben sich bei der Ausstellung Frisöre mit Fleischer, mit bedeutenden Politikern und mit Mitgliedern des Sokol-Verbandes abgewechselt. So ein Ereignis bedeutete für die Stadt und ihre Bürger eine Erhöhung des Interesses für ihren Bezirk, für die Handfertigkeit der lokalen Handwerker, für die Produkte der lokalen Firmen. In der Bachelor-Arbeit beschreibe ich also die Vorbereitungen, Ablauf, Ergebnisse und Folgen dieser Ausstellung.

Obsah

1.	Úvod.....	8
1.1.	Cíl práce.....	8
1.2.	Zdroje pramenů	9
1.3.	Struktura práce	10
2.	Počátky výstavnictví v Evropě a Rakouské monarchii	11
2.1.	Jubilejní výstava.....	11
2.2.	Národopisná výstava československá.....	13
3.	Počátky muzejnictví v Turnově	15
3.1.	Turnovští na výstavách.....	16
3.1.1.	Jubilejní výstava	16
3.1.2.	Turnovské firmy na Jubilejní výstavě v Praze	17
3.1.3.	Před Národopisnou výstavou československou	18
3.1.4.	Na Národopisné výstavě československé	19
3.1.5.	Turnovské muzeum po dvou velkých výstavách	19
4.	Krajinská výstava v Turnově.....	20
4.1.	Nekonaná výstava	20
4.1.1.	Výstava v roce 1899	20
4.1.2.	Výstava v roce 1900	22
4.2.	Krajinská výstava v Turnově v roce 1925	23
4.1.3.	Rok příprav	23
4.1.3.1.	Základní organizace Krajinské výstavy v Turnově 1925	23
4.1.3.2.	Vystavovatelé.....	25
4.1.3.3.	Financování výstavy	26
4.1.3.4.	Výstavní prostor a budovy	27
4.1.3.5.	Plánované sjezdy.....	29
4.1.3.6.	Ubytování.....	31
4.1.3.7.	Způsoby propagace	31
4.1.3.8.	Podoba výstaviště.....	34
4.1.3.9.	Poslední detaily	35
4.1.4.	Výstava	36

4.1.4.1.	Zahájení výstavy	36
4.1.4.2.	Procházka po výstavišti.....	37
4.1.4.3.	Průběh výstavy	39
4.1.4.4.	Sjezdy politické.....	42
4.1.4.5.	Sjezdy spolkové a ostatní.....	43
4.1.4.6.	Zakončení výstavy.....	48
4.1.5.	Bilance	49
4.1.6.	Turnovská výstava v celostátním a českoněmeckém tisku.....	51
4.1.7.	Důsledky Krajské výstavy v Turnově	52
5.	Závěr	55
	Seznam použitých zkratek a symbolů	56
	Seznam použité literatury a pramenů.....	57
	Seznam příloh.....	58

1. Úvod

Pořádání výstav širšího zaměření nemá pravděpodobně pro firmy a podnikatele v dnešní době valný význam. Prezentovat své zboží mohou firmy na globální úrovni díky všudypřítomným médiím. Pojem „výstava“ chápali lidé devatenáctého a většiny dvacátého století jako příležitost k získání informací a přehledu, který je v současnosti nabýván pomocí zcela jiných způsobů. Podle Masarykova naučného slovníku byla výstava *“soustavným přehledem činnosti a výsledků činnosti, vzešlých z práce přírody a ducha lidského, uspořádaným, aby splnil úkoly propagační, přehledové povzbudné, oslavné, organizační, soutěžné, prodejní (veletrhy), všeobecně kulturní apod., z ohraničené oblasti buď územní n. rasové, odborné n. úzce speciální, v různě omezené době n. opakovaný v pravidelných lhůtách, za záštitu a účasti státní, veřejné, zemské, samosprávné, odborné stavovské, národní n. mezinárodní, s jmenovanými n. volenými výbory a předsednictvem, a dožádanými protektory.”*¹ Kdežto moderní slovník zná výstavu v minulém čase a jako *„do určitého prostoru soustředěné předvedení uměleckých, technických nebo vědeckých předmětů (výrobků). Na rozdíl od trhů nebyly výstavy určeny bezprostředně k prodeji předmětů, ale k propagačním, eventuálně informačním účelům.”*²

1.1. Cíl práce

Pojem výstava je v prostředí české historie neodmyslitelně spjat se dvěma událostmi posledního desetiletí devatenáctého století. Výstavy Jubilejní a Národopisná československá však jen odstartovaly boom výstav, který definitivně zastavila až druhá světová válka a následný politický vývoj.

Krajinská výstava v Turnově v roce 1925 ve své době rozhodně nebyla ojedinělou událostí. Pro dějiny Turnova a celého Českého ráje však znamenala naplnění třicetiletého snu. Snu, který měl Turnovsko představit jako soběstačnou, společensky a hospodářsky vyvinutou oblast. Prostřednictvím výstavy mohli Turnovští ukázat své organizační, obchodní, průmyslové, řemeslné a umělecké schopnosti.

V bakalářské práci jsem si dala za cíl popsat cestu Turnova k vlastní výstavě. Od založení muzejního výboru, přes úspěchy na Jubilejní a Národopisné výstavě a opakované pokusy zorganizovat výstavu vlastní, po její konečnou realizaci a důsledky.

¹ Masarykův slovník naučný, díl VII., Š – Ž, Praha 1933, s. 785.

² Universum, 10. Díl, A – U, Praha 2001, s. 370

1.2. Zdroje pramenů

Do současnosti vyšel o Krajinické výstavě v Turnově v roce 1925 pouze dvoudílný článek pracovnice této instituce Jitky Petruškové. Ta pro něj čerpala informace z Výstavního zpravodaje, který vydával propagační výbor výstavy od března do září 1925. Krom toho, byla výstava zmiňována jen například v souvislosti s obrazem *Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou*.

Jako primární zdroj pramenů mi sloužily sbírky Muzea Českého ráje v Turnově. Výchozím zdrojem pro orientaci v problematice se stal článek paní Petruškové zveřejněný v jubilejním roce 2005 (80 let od pořádání Krajinické výstavy) v časopisu Turnovsko³, díky kterému jsem získala přehled o časové ose událostí spojených s touto pro Turnov výjimečnou událostí. Nejvíce informací jsem čerpala z regionálního týdeníku Hlasy a Listy Pojizerské⁴, uložených v knihovně Muzea Českého ráje v Turnově. V muzejním depozitáři, ve fondu archivních sbírek, jsem měla možnost nahlédnout a prostudovat vlastní fond Krajinické výstavy v Turnově tvořený v podstatě pouze řadou Výstavních zpravodajů a řadou čestných uznání, která měla být předána vystavovatelům. Další písemné materiály, např. zápisy z jednání jednotlivých výstavních odborů či finanční doklady bohužel k dispozici nejsou. Navíc zmíněný fond není dosud zpracován a veřejnosti tak není běžně přístupný. Po celou dobu zpracovávání pramenných materiálů jsem se nejvíce potýkala s tím, že se různé materiály v týchž záležitostech rozcházely (např. různý počet výstavních odborů). Potíže působila i neúplnost informací v pramenech – v regionálních týdenících autor často určité problematice jen pojednávat začal a její rozuzlení slíbil uveřejnit v některém z následujících čísel tisku. Bohužel v mnoha případech už konečná informace pak v dalším pokračování článku nezazněla.

Z hlediska tehdejší geopolitické situace jsem považovala za důležité zjistit, jak se k celé turnovské události vyjadřoval Reichenberger Zeitung⁵. Ten se překvapivě o konání výstavy zmínil pouze jedním článkem, zveřejněným zhruba v polovině jejího konání. Pro objektivnější pohled na Krajinickou výstavu v Turnově v roce 1925 jsem proto prostudovala celonárodní periodikum – Národní listy⁶, které na rozdíl od libereckých novin věnovaly Turnovu

³ PETRUŠKOVÁ, J.: *Turnovsko*, Rekordy Krajinické výstavy dosud nepřekonány. 15. srpna – 15. září 2007, s. 22–23

⁴ ročníky 1891, 1895, 1896, 1898, 1899, 1900, 1924, 1925, 1926, 1934

⁵ 3. a 4. čtvrtletí 1925

⁶ 3. a 4. čtvrtletí 1925

u příležitosti výstavy celou přílohu a zároveň odhalily, že turnovská výstava nebyla ve své době vůbec ojedinělou událostí.

1.3.Struktura práce

Ve své práci nejprve představuji tradici výstav v Evropě – konkrétně v Habsburské monarchii. Stručný přehled se týká výstavy Jubilejní (1891) a Národopisné (1895), které se staly nezanedbatelným podnětem k pořádání turnovské výstavy. S tím souvisí i počátky muzejnictví v Turnově a účast Turnovských na obou velkých výstavách. Neopomenutelné jsou i jejich snahy o uspořádání vlastní výstavy na přelomu devatenáctého a dvacátého století, které byly završeny samotnou Krajinskou výstavu v Turnově v roce 1925. V konečné fázi jí předcházely víc jak roční rozsáhlé přípravy – zajišťování financí, vhodných prostorů, účasti vystavovatelů, kvalitní propagace i ubytování účastníků, hostů a samotných návštěvníků. V práci se pokusím zmapovat celou výstavu od zahajovacího dne, přes jednotlivé sjezdy a zajímavé události, až po konečnou bilanci. Za důležité považuji také zmínit se o dalších plánech organizátorů výstavy po jejím skončení.

Počátky výstavnictví v Evropě a Rakouské monarchii

První, průmyslová, výstava se konala v Londýně v letech 1756 a 1757. První výstava v kontinentální Evropě byla v roce 1791 uspořádána na oslavu korunovace Leopolda II. v pražském Klementinu. Následujících sedmatřicet let až do nástupu hraběte Karla Chotka do zemské vlády, nebyla pořádána žádná další výstava a to po celé monarchii. Od roku 1828 byly průběžně organizovány zemské průmyslové a další velké výstavy. I přes epidemii cholery se v roce 1831 konala v pořadí již čtvrtá průmyslová výstava, z jejíhož výstavního výboru se utvořila Jednota pro povzbuzení průmyslu v Čechách. Kolem šedesátých let nastal boom menších regionálních výstav, včetně dvou v Liberci (1841, 1876) a po jedné v Jablonci (1872), v Jičíně a České Lípě (1875). Pořádány byly i mnohé výstavy odborné, řemeslnické a dělnické.

Od roku 1832 se konaly pravidelně hospodářské výstavy, kterých se od revolučního roku 1848 mohlo účastnit i rolnictvo. Hrabě Jindřich Clam-Martinic navrhl, aby byly pravidelně organizovány hospodářské výstavní trhy. Od roku 1867 se tak dělo každý rok v květnu, vrcholem všech hospodářských výstavních trhů bylo uspořádání druhé zemské hospodářské výstavy v roce 1883, kde bylo prezentováno 4000 předmětů od 600 vystavovatelů. Postupně se začala rozrůstat paleta vystavovatelských témat. Tak vznikla roku 1865 první výstava hedvábnická, na konci 70. let 19. století započala tradice výstav ptactva, drůbeže a domácího zvířectva a přibyla i řada úzce specializovaných výstav například včelařství, chmelařství a mlékařství.⁷

1.4. Jubilejní výstava

Roku 1891 se měla konat Všeobecná zemská výstava, první kontinentální jubilejní výstava. Myšlenka zorganizování velké zemské výstavy, která by se mohla rovnat výstavě v roce 1791, přišla již v roce 1883. Oficiálně se o ní začalo jednat o čtyři roky později. Češi byli z ideje zemské výstavy nadšení, němečtí podnikatelé se na výstavě už předem viděli jako opomíjená menšina, která však celou akci zaplatí. V roce 1890, když už byly přípravy na výstavu v plném proudu, probíhaly tajné porady mezi staročechy a německými liberály o národnostním smíru přerozdělením veřejné správy v Čechách. Tyto takzvané punktace měly rozdělit území Čech podle národnostních kritérií. Přesto by však nepanovala rovnováha mezi Čechy a Němci. Němci by v českých oblastech měli víc práv než Češi. Česká veřejnost punktace pod silným vlivem

⁷ Ottův slovník naučný, dvacátýsedmý díl, Vůz – Žižkowski, Praha 2002, s. 56 – 58.

mladočechů a realistů odmítla. Následkem toho staročeská strana u voleb v březnu roku 1891 naprosto propadla a byla rozpuštěna. Německé a staročeské plány byly zmařeny a představa společné českoněmecké výstavy lákala mnohem méně lidí než kdy předtím. Z německé strany následovala sabotáž. Němci doufali, že když odstoupí z výstavních výborů a němečtí podnikatelé odřeknou účast na výstavě, naruší tím přípravu natolik, že bude výstava zrušena. České úsilí o zdárné zahájení výstavy to však jen podpořilo. Neúčast Němců ukázala českou soběstačnost, hospodářskou vyspělost a zdatnost, a výstava se stala prakticky národní událostí.

Organizaci výstavy měl na starosti výkonný výbor v čele s Karlem Maxem hrabětem Zedtwitzem. Podléhaly mu výbory stavební, finanční, instalační, redakční a dopravní. Pod vliv výkonného výboru spadaly úzce zaměřené, tematické výbory jako výbor pro výstavu uměleckou, kterému předsedal Josef Myslbek, či ústřední hospodářský výbor v čele s Karlem Schwarzenbergem.

Výstava se konala v Královské oboře, její areál byl upraven architektem Františkem Josefem Thomayerem. Výstaviště obsáhlo téměř pětinu rozlohy Stromovky. Jubilejní zemská výstava byla slavnostně zahájena 15. května 1891 Dvořákovými fanfárami a řadou slavnostních projevů, úvodní přednesl Karel Ludvík Rakousko – Uherský, přezdívaný „výstavní arcivévoda“.

Výstaviště se návštěvníkům otevíralo v 8 hodin ráno a uzavíralo ve 23 hodin. Návštěvník vstoupil na výstaviště osmnáct metrů vysokou branou od architekta Antonína Wiehla. Dominantou výstaviště byl Průmyslový palác, postavený podle návrhu Bedřicha Münzbergra. Byla zde poprvé na našem území použita montovaná kovová konstrukce. Další Münzbergerovu stavbou na výstavišti byla tzv. Strojovna, kde byly vystaveny expozice například plzeňské firmy Emila Škody, elektrotechnického závodu Františka Křižíka, či strojírny Františka Ringhofferů. Samostatný pavilon ve stylu staroegyptského chrámu měli čeští papírníci. Dále se zde nacházel Cukrovarnický pavilon, kde byla předvedena cukrovarská výroba. Expozice těžby nerostů, rybářství, polního a lesního hospodářství, ale i historie šlechtických rodů byly umístěny v šlechtických pavilonech (samostatné pavilony například Harrachů, Černínů, Lobkoviců, Thunů, Buquoyů), vystavěných v podobě loveckých zámečků. Samostatný pavilon zde měla ocelárna Antonína Reissenzahna. Svůj pavilon měl na Jubilejní zemské výstavě i Klub českých turistů. V Pavilonu českých turistů, vytvořeném podle hradu Kokořína, se ukrývalo diorama Karlova mostu při konfliktu mezi studenty a Švédy za třicetileté války. Etnografická expozice byla umístěna v pavilonu Česká chalupa, která byla značnou měrou inspirována Dlaskovým

statkem v Dolánkách u Turnova. Za jejím návrhem stál ak. malíř Jan Prousek a za realizací architekt Antonín Wiehl.

Další drobné expozice byly v pavilonech jako například Květena, královského města Prahy, Měšťanského pivovaru z Plzně. Jako atrakce se na výstavě nacházela Balonová aréna, kde mohli návštěvníci sledovat exhibice exotických zvířat (lvů i slonů), nebo se rozhlédnout po Praze a výstavišti z ukotveného horkovzdušného balonu. Za průmyslovým palácem se nacházela Křížikova fontána, která pomocí parního stroje tryskala podsvícené proudy vody přes 20 metrů vysoko. U příležitosti konání výstavy byly zprovozněny pozemní lanové dráhy na Letnou a na Petřín, kde byla nově vystavěna Petřínská rozhledna. Poprvé zde byl veřejně promítán film. Návštěvníci měli také mnoho příležitostí k občerstvení u více než 60 stánků s ochutnávkami různých nápojů i potravin.

Výstavu celkem navštívilo téměř dva a půl milionu lidí, včetně císaře Františka Josefa I. Ten na výstaviště zavítal speciálně vypraveným vlakem z Vídně 27. září. Brány výstaviště se uzavřely 18. října.⁸

1.5.Národopisná výstava českoslovanská

Již v průběhu Jubilejní výstavy přišel tehdejší ředitel Národního divadla František Adolf Šubert s nápadem uspořádat Národopisnou českoslovanskou výstavu. Jubilejní výstava sice nabízela etnografické exponáty v pavilonu České chalupy, to však připadalo Šubertovi nedostatečné a na podporu národního uvědomění přišel s velkolepějšími plány. Na počátku července 1891, tedy necelé dva měsíce po zahájení Jubilejní výstavy, zaslal Šubert všem, se kterými u příprav Národopisné výstavy počítal, návrh co všechno by měla výstava obsahovat. V průběhu několika málo následujících měsíců plány výstavy zdokonalil a ustanovil prozatímní výstavní výbor. Národopisná českoslovanská výstava byla původně plánována již na rok 1893. Toho roku se však české království potýkalo s politickou krizí. Sociální demokracie v Čechách vedla davy v touze po všeobecném hlasovacím právu. Nad Prahou byl v září 1893 vyhlášen výjimečný stav a výstavní výbory se shodly na odkladu celé akce. To nakonec trvalo dva roky, během kterých si organizátoři uvědomili, jak zbrklé bylo připravovat výstavu na rok 1893. Prozatím se po Českém království konalo třináct Národopisných sjezdů. Jejich cílem bylo upřesnit program Národopisné českoslovanské výstavy, získat jak finanční, tak materiální

⁸ KOLÁŘ, F.: *Jubilejní výstava 1891*, Praha 1991, s. 7 – 16

prostředky pro výstavu a řídit mimopražská Národopisná hnutí. Na Národopisných sjezdech sesbírané materiály posloužily nejprve jako exponáty Národopisné československé výstavy a posléze se staly součástí sbírek Muzea Království českého, aby vytvořily základ sbírek budoucího Národopisného muzea. Národopisná výstava československá měla za cíl představit veřejnosti tradice a součásti každodenního života venkovského obyvatelstva.

Výstava byla zahájena přesně čtyři roky po Jubilejní zemské výstavě, tedy 15. května 1895. Její zahájení se neslo v duchu památky Jana Nepomuckého. Úvodní řeč pronesl hrabě Vladimír Lažanský. Dějištěm výstavy byl prostor vybudovaný před čtyřmi lety pro konání Jubilejní výstavy. Výstaviště bylo koncipováno jako reprezentativní soubor staveb z národopisně zajímavých oblastí. V Národopisném pavilonu byla expozice těch nejzdobnějších krojů. Pro předvedení jejich využití k různým příležitostem, zde byly některé vystaveny na naaranžovaných figurínách. Byly zde figuríny oblečené jako u příležitosti Jihočeské svatby, na plzeňských námluvách, či jako manželský pár z Troubska. Oblíbenou součástí Národopisné výstavy československé bylo oddělení zvykoslovné. Zde byly fotografiemi a miniaturními modely představeny typické obyčeje jako chození s Luckou, Mikulášem, pálení čarodějnic, draní peří, poporodní rituály, obyčeje při stavbě domu, zasazování mezníků a léčení lidí i zvířectva. Mnoho z nich bylo demonstrováno v amfiteátru výstaviště.

Národopisná výstava československá byla zakončena poslední říjnový den roku 1895.⁹

⁹ PARGAČ, Jan a kol. *Mýtus českého národa aneb Národopisná výstava československá 1895*. Praha 1996, s. 23

3. Počátky muzejnictví v Turnově

Turnov bylo jedno z měst, ve kterém žily vynikající obrozenecky smýšlející osobnosti, jež si byly vědomy výjimečnosti a kvalit místa, kde žily. Snahy podpořit zájem spoluobčanů o vlastní město a jeho okolí se zde projevovaly ještě před Jubilejní i Národopisnou československou výstavou. V druhé polovině 19. století se na Turnovsku rozvíjel velice bohatý spolkový život. Již v roce 1862 vznikl místní odbor Sokola, v roce 1881 zde zahájil své působení Okrašlovací spolek a o jedenáct let později Klub českých turistů.

V 80. letech 19. století přišel rodák ze Svijan, obdivovatel lidové kultury, organizátor místního kulturně-společenského života, akademický malíř Jan Prousek s nápadem založit v Turnově muzeum. Reakce na jeho návrh byly rozporuplné, ale vytrvalým přesvědčováním si 14. května 1886 konečně vymohl jmenování muzejního výboru městským zastupitelstvem. V čele muzejního výboru stál starosta města JUDr. Jaroslav Svoboda a jeho dalšími členy byli vedle akademického malíře Jana Prouška i historik profesor Karel Bečka, učitel František Čepelík, člen městské rady J. Janků a mistr uměleckého hrnčířství Josef Žák. Jejich počátečním úkolem bylo založení muzejních sbírek a vypracování programu činnosti vznikající instituce.¹⁰ Na podnět městské rady našly muzejní sbírky své místo v prostorách městského archivu - v regálech a dvou skříních ve věži turnovské radnice. Přesto, že činnost muzea měl na starost kolektiv lidí, valná většina organizačních záležitostí ležela na bedrech Jana Prouška. Ten hned zpočátku vytvořil *Nástin pořadu sbírek místního musea v Turnově*. Tento návrh počítal s expozicí archeologie, kde měly být uplatněny první archeologické nálezy ze Svijan u Turnova. Dále mělo být reprezentováno především obrazově období do konce 16. století. Předměty dokumentující období poslední až do současnosti měly být rozděleny do kategorií památek městských, církevních, cechovních, spolkových a památek z okolních vesnic a měst. Samostatnou kapitolu měly v expozici tvořit památky na významné osobnosti Turnovska. Prousek si taktéž uvědomoval jedinečnost místní speciality – kamenářství i výjimečných zdrojů k tomu potřebných surovin. Ze svého pohledu umělce se snažil prosadit do sbírek muzea samostatné oddělení uměleckoprůmyslové, prostor věnoval i přírodovědě. Součástí muzejní práce mělo být i pedagogické působení na veřejnost, které by byly představovány výsledky sběratelské práce. Doufal tak v probuzení zájmu o tolik potřebnou spolupráci a ochotu přinášet do instituce možné zajímavé předměty k vystavení.¹¹ Prousek se muzeu věnoval natolik, že šla stranou i jeho

¹⁰ První tři desetiletí v historii turnovského muzea, *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, Svazek 5, Turnov 1992, s. 64

¹¹ Tamtéž, s. 65

umělecká kariéra. Po půl roce intenzivního působení v muzejním výboru však dospěl k závěru, že se umělecké tvorby vzdát nechce a ani z existenčních důvodů nemůže, a proto se rozhodl z funkce ve výboru odstoupit. Oficiálně v muzeu působil jen do roku 1893, ale jeho podporovatelem zůstal až do konce života.

O nově vzniklou instituci muzea projevil zájem i student mladoboleslavského gymnázia a turnovský rodák Josef Vítězslav Šimák. Od počátku se chtěl podílet na organizaci muzea a snažil se dostat do okruhu lidí kolem něj. Nakonec byl Šimák roku 1889 zvolen do muzejního výboru. Začal studovat historii na Univerzitě Karlově a zanedlouho se stal ze samouka zapáleným regionálním historikem. Na rozdíl od malíře Prouška se Šimák orientoval především na regionální historii. Pořádal a systematizoval městský archiv, který byl součástí muzea, a vedle toho každoročně podnikal archeologické výzkumy v Českém ráji. Sbírky muzea se do roku 1890 rozrostly na 2000 předmětů, přičemž většinu z nich přinášeli sami obyvatelé Turnova a okolí na základě neustálých výzev muzejních pracovníků. Nejvíce se sbírky rozšiřovaly o regionální kroje a výšivky, ale i o mineralogii. Mineralogické poklady Českého ráje se však hromadily takovou měrou, že bylo nutno tento trend z prostorových důvodů pozastavit.¹²

3.1. Turnovští na výstavách

3.1.1. Jubilejní výstava

Roku 1891 se okruh spolupracovníků muzea v Turnově začal soustředit na Jubilejní výstavu v Praze. Muzejní výbor sestavil katalog předmětů, kterými se zde mělo Turnovsko prezentovat. Josef V. Šimák katalog osobně předal do rukou náměstka ředitele Umělecko-průmyslového muzea Františka Borovského. O několik týdnů později dostal Šimák, ještě jako student Univerzity Karlovy, nabídku na členství ve výstavním výboru Jubilejní výstavy.¹³

Turnovský muzejní výbor vyzýval prostřednictvím regionálního tisku spoluobčany k pomoci s hromaděním možných exponátů. Vlastně tak navázal na tradici z předchozích let.¹⁴ Jednalo se o předměty reprezentující daný region, např. zdobené velikonoční kraslice. Možné exponáty byly přezkoumány a v případě vhodnosti odeslány do Prahy a následně vystaveny v pavilonu Česká chalupa. Takto se z Turnova a okolí představilo na 130 předmětů.

¹² Tamtéž, s. 66 - 67

¹³ Tamtéž, s. 68

¹⁴ Muzeu se takto podařilo získat základy muzejních sbírek.

Po skončení výstavy byly všechny takto zapůjčené exponáty navraceny do turnovského muzea, odkud se buď vrátily původním majitelům¹⁵, nebo se staly součástí turnovských muzejních sbírek.¹⁶ Hlavní architekt výstavy Antonín Wiehl si ke spolupráci na etnografickém projektu České chalupy pozval akademického malíře Jana Prouška. Spolupráce s Prouškem ovlivnila Wiehla natolik, že svůj původní návrh pozměnil a v České chalupě se nechal největší měrou inspirovat Dlaskovým statkem z Dolánek u Turnova. V pavilonu o rozloze 234 m² byly jako součást etnologické expozice vystaveny i Prouškovy studie pojizerských chalup.¹⁷ Turnovské muzeum zaslalo ze svých sbírek na výstavu převážně exponáty vztahující se k historii města a okolí a to např. bronzové předměty z archeologických nálezů ze Svijan, přesýpací hodiny cechu pekařského ze 16. století, kancionál z roku 1613 a keramické kachle z okolních hradů.¹⁸

3.1.2. Turnovské firmy na Jubilejní výstavě v Praze

Pro soukromníky z Turnova a okolí bylo samozřejmě ctí moci se prezentovat na první výhradně české výstavě. Začátkem července výstavního roku 1891 zde otevřel svůj stánek s turnovským pivem majitel turnovského parostrojního pivovaru Josef Tábořský. František Šlechta vystavující produkty své firmy na broušení a imitaci drahých kamenů, chtěl svým dělníkům projevit vděk a vlastenecky je utužit. Poskytl každému nejen vstupenku na Zemskou výstavu, ale i vstupenku do Národního divadla a následně všem proplatil výlohy za ubytování v Praze.¹⁹

Firmy z Turnovska se zde prezentovaly velice úspěšně a některé z nich získaly od výstavního výboru ocenění. Ovocnářská firma pana Folprechta na sušené ovoce byla odborníky oceněna jako nejlepší z šesti podobných vystavujících firem. Zahradnická a semenářská firma Korselt a spol. získala rokokový pohár za svou expozici řady květinových věnců, kytic, košíků a obřího věnce o průměru tři metry složeného z mnohých okrasných rostlin, jako odměnu za nejlepší práce na výstavě.²⁰ Čestným diplomem vystavovatele byla oceněna firma Dr. Fotr, Boháček a spol. podnikající v provaznictví, parní brusírna drahých kamenů Karla Fr. Krause a velkobrusírna Františka Šlechty.

¹⁵ Pouze na jejich žádost.

¹⁶ Listy pojizerské (dále jen LP), roč. V., č. 7, s. 5

¹⁷ Hlasy pojizerské (dále jen HP), roč. VI., č. 10, s. 4 - 5

¹⁸ LP, roč. V., č. 7, s. 3

¹⁹ HP, roč. VI., č. 12, s. 2

²⁰ LP, roč. V., č. 7, s. 2

Zlatou výstavní medaili obdrželi majitelé místních brusíren drahokamů, kteří se zúčastnili kolektivní expozicí. Velkou osobní poctou a úspěchem se jistě pro firmu Dr. Fotr, Boháček a spol. stala návštěva arciknížete Karla Ludvíka Rakousko – Uherského a jeho choti Marie Terezie Portugalské, kterým byla firma nejen představena, ale s jejími zástupci vedena i zdvořilá konverzace.²¹ Jako reakce na velké úspěchy turnovských na Jubilejní výstavě byl založen roku 1892 turnovský odbor Klubu českých turistů. Již od počátku své existence plnil své poslání na výbornou - značil stezky, spravoval památky, nechal zbudovat řadu vyhlídek i rozhlednu na Kopanině.

Zároveň se valnou měrou rozrostly sbírky turnovského muzea a díky velké propagaci výstavních úspěchů turnovských v tisku, vzrostl zájem veřejnosti o návštěvu instituce hned několikanásobně. Muzeum získávalo pravidelný roční příspěvek na provoz a nákup sbírkových předmětů. Příspěvek z městské pokladny činil 150 zlatých a z pokladny okresní 25 zlatých.

3.1.3. Před Národopisnou výstavou československou

Dva roky po úspěšné Jubilejní výstavě se i turnovský muzejní výbor připravoval na konání Národopisné výstavy československé. Přestože byla o dva roky odložena, turnovští se o to více snažili na ní připravit. Bylo zahájeno systematické sepisování etnografických památek – chalup a jejich vybavení. Jako propagace časově vzdálené akce byla v roce 1893 uspořádána Starožitnická a národopisná výstava v prostorách turnovské radnice. Tato výstavka měla skvělý ohlas nejen u široké veřejnosti, která zajistila opravdu vysokou návštěvnost, ale především u místních institucí a podnikatelů, kteří přispěli buď formou finanční podpory, darem zajímavého exponátu, či alespoň jeho zápůjčkou na Národopisnou československou výstavu. Turnovské muzeum muselo kvůli výraznému nárůstu sbírkových předmětů využít další prostory radniční budovy.²² Zanedlouho poté opustil muzejní výbor Jan Prousek, aby se mohl naplno věnovat národopisné umělecké dokumentaci. Jeho činnost byla velice usilovná a tvorba kvalitní.

V únoru 1895 uspořádal turnovský muzejní výbor v místním hotelu Slavia vlastní propagační „předvýstavu“ předmětů pro Národopisnou výstavu československou. Zajistil si tím vědomost veřejnosti o vlastních úspěších a zároveň ji nalákal pro návštěvu připravované celonárodní události.

²¹ HP, roč. VI., č. 10, s. 4 – 5

²² První tři desetiletí v historii turnovského muzea, Z Českého ráje a Podkrkonoší, Svazek 5, Turnov 1992, s. 69

3.1.4. Na Národopisné výstavě československé

Na Národopisnou výstavu československou do Prahy putovalo z Turnova 405 exponátů. Jednalo se především o etnografický materiál. Akademický malíř Jan Prousek se vlastní realizace výstavy neúčastnil takovou měrou jako výstavy předchozí. Nicméně Pojizerský statek, postavený podle projektu architekt Vejrych z Jilemnice vycházel plně z Prouskových kreseb Dlaskova statku v Dolánkách a dalších objektů z Pojizeří. Prousek sám za svůj přínos Národopisné výstavě československé považoval uspořádání první monografie o lidové architektuře *Dřevěné stavby starobyly roubené a lidový nábytek v Severních Čechách*. Za svůj přínos Národopisné výstavě získal Čestný diplom. Architekt Vejrych kromě statku z Pojizeří zajistil pro Národopisnou výstavu československou vybudování soustavy typických Severočeských a Podkrkonošských chalup.²³

Replika světnice turnovského statku byla vybavena nejen samotnými národopisnými exponáty, ale byly zde k prodeji i fotografie regionálních chalup a krojů od turnovského fotografa Jana Šimona, stejně jako před čtyřmi lety na Jubilejní výstavě. Byly vydávány mapy, propagační materiály, zřizovány noclehárny. Český ráj se stal i rájem turistickým. Inspirováni přípravami na Národopisnou výstavu v Praze začali turnovští ještě před jejím samotným zahájením plánovat vlastní, krajinskou výstavu na rok 1896. Hlavním tématem výstavy by byla podpora a prezentace místní tradice – broušení drahých kamenů. Pojizerské hlasy vyzývaly občany k podpoře myšlenky na výstavu. Idea se však vrátila až tři roky po skončení Národopisné výstavy československé.²⁴

3.1.5. Turnovské muzeum po dvou velkých výstavách

Přes veliké úspěchy na celozemských výstavách a přes značnou oblibu a podporu turnovské veřejnosti se muzeum nadále potýkalo s prostorovou tísní. Členové muzejního výboru doufali, že po rekonstrukci a přestavbě radniční budovy se její prostorové dispozice změní natolik, že zde bude možné uvolnit sbírkovým předmětům další místo. Nestalo se tak, a proto jako provizorní řešení k uskladnění předmětů z Národopisné výstavy sloužily prostory ve Skálově sirotčinci. Výbor turnovského muzea disponoval nízkým počtem členů odborně způsobilých ke třídění a katalogizaci sbírkových předmětů, což omezovalo jejich další vědecké

²³ JAKOUBĚOVÁ, V.: *Proměny lidové architektury Pojizeří*, Turnov 2010, s. ??

²⁴ HP, roč. X., č. 5, s. 1

využití. Za první desetiletí přitom činil počet exponátů téměř 5000 kusů.²⁵ Krátkodobě snížit počet sbírkových předmětů tisínicích se v radniční věži a ve Skálově sirotčinci se dařilo díky zápůjčkám na různé výstavy. Jednalo se jak o místní prázdninové výstavy v budovách škol, tak o velké akce, jakými byla například výstava v Plzni v roce 1901 a o rok později výstava v ruském Petrohradě.

Nestačilo ani část sbírek poslat do Prahy jako dlouhodobou zápůjčku Národopisnému muzeu. Proto musely být ze sbírek brzo vyřazovány předměty, které nebyly odbornými členy muzejního výboru uznány jako nezbytné. Jako náhrada muzeu za nevyhovující a nedostatečné prostory, byl navýšen jak městský, tak okresní příspěvek, a k jejich finanční podpoře se těsně před první světovou válkou přidala i turnovská Městská spořitelna. V této době se snažil, již renomovaný historik, Josef Vítězslav Šimák reorganizovat a vést muzejní spolek. Ještě před řádným zahájením činnosti Muzejního spolku pro Turnov a okolí však propukla první světová válka.²⁶

4. Krajinská výstava v Turnově

4.1. Nekonaná výstava

4.1.1. Výstava v roce 1899

Na podzim roku 1898 začali turnovští pod vlivem svých úspěchů z Jubilejní a Národopisné československé výstavy s obrovským zápalem konečně organizovat svoji vlastní krajinskou výstavu. Práce započala rozesíláním přihlášek eventuálním vystavovatelům. Na akci plánovanou na srpen následujícího roku se přihlásilo téměř osm desítek vystavovatelů.²⁷ Prozatímní výstavní výbor požádal okresní zastupitele o finanční záštitu výstavy. Její komitét měl zájem organizovat výstavu pouze v případě, že jí finančně zaštití okres. Velké obavy vzbuzoval fakt, že nedávna výstava architektury a inženýrství v Praze skončila s deficitem 80.000zl. Podle názoru nejmenovaného člena okresního zastupitelstva by tak poplatníci zaplatili „choutku několika pánů, kteří se do tohoto komitétu sami dosadili“. Nejvíce výtek projevil majitel první české továrny na motouz a provaznické výrobky Dr. Fotr. Okresní zastupitelé

²⁵ První tři desetiletí v historii turnovského muzea, Z Českého ráje a Podkrkonoší, Svazek 5, Turnov 1992, s. 70 - 71

²⁶ První tři desetiletí v historii turnovského muzea, Z Českého ráje a Podkrkonoší, Svazek 5, Turnov 1992, s. 73

²⁷ HP, roč. XIII., č. 22, s. 1 – 3

žádost výstavního výboru zamítli a shodli se na tom, že by bylo lepší výstavu odložit na léto 1900 nebo 1901.²⁸

Místní regionální tisk neustále informoval čtenáře o nejnovějších událostech ohledně plánované výstavy. Šlo například o výstavbu celého pavilonu pro účastníky z řad českých menšin z německých měst v okolí.²⁹ Turnovští zlatníci se na schůzi 4. ledna 1899 rozhodli výstavu podpořit, zúčastnit se jí a pro tuto příležitost vytvořit novou speciální kolekci šperků a dalších výrobků.³⁰ Výstavní výbor chystal rozeslat po celých Čechách vrchním číšníkům hotelů a restaurací předtištěné účetní lístky s reklamou a pozvánkou na turnovskou výstavu. Mělo na nich stát: *„Krajinská průmyslová a hospodářská výstava v Turnově 1899 31. / VII. – 20. / VIII. Brusičství drahokamů a zlatnictví. Průmysl veškerého odvětví co nejčtetněji zastoupen. Velmi krásné novinky a vynálezy. Český průmysl z uzavřeného území. Velmi krásná atrakce: „Návštěva do zlatonosných dolů v Kalifornii“, jízda 24 metrů do dolů pod zemí. „Nové bludiště“. Sjezdy spolků, zábavy atd.“* Na okraji lístků bude napsáno *„Proslulý Český ráj“*. Počítalo se s nákladem lístků v počtu jednoho milionu kusů ve třech sériích.³¹ Jako další atrakce mohla působit reklama na výtvar semilského rodáka, kadeřníka Adolfa Oškery. Ten se chystal na výstavě pochlubit se svým dílem - velkým obrazem *„Opuštěný milenec“*, který vytvořil sám za půl roku z ostříhaných nebarvených vlasů svých zákaznic a zákazníků. Pokud by byl obraz prodán, půlku výtěžku chtěl pan Oškera věnovat výstavnímu komitétu.³² Výstavy se hodlali zúčastnit i podnikatelé z Lomnice nad Popelkou, kteří by na výstavě představili především své textilní výrobky a cukrářské pamlsky v podobě oblíbených tradičních sucharů. Svůj vynález chtěl prezentovat také pan Karel Löschner ze vzdálených Pardubic. Velké hodiny z jeho dílny oznamovaly čas přirozeným lidským hlasem a po každém takovém oznámení zazpívaly každou hodinu jinou píseň. Pro chystanou humoristickou atrakci probíhala sbírka jednoho milionu doutníkových špiček.³³ Výstavní výbor očekával do 25. 1. 1899 vyjádření pivovarníků, zda i oni hodlají postavit pavilon. Na výstavu byly přijaty přihlášky pivovarů pouze z Turnovska.

Co se týká osvětlení výstaviště, neměl výstavní komitét žádný tip na regionální firmu, která by uměla tuto technickou záležitost zprostředkovat. Proto byla uvítána a přijata velkorysá nabídka pražské firmy Jand'ourek a spol. na bezplatné elektrické osvětlení výstaviště s použitím

²⁸ HP, roč. XIII., č. 22, s. 1 – 3

²⁹ Největší zásluhu měl na tom předseda agitačního výboru výstavy a dlouhodobý podporovatel české menšiny v Hodkovicích nad Mohelkou František Nejedlo. (LP, roč. XIII., č. 1, s. 2)

³⁰ HP, roč. XIII., č. 1, s. 3 -8.1.

³¹ HP, roč. XIII., č. 1, s. 2 -8.1.

³² HP, roč. XIII., č. 1, s. 3 -8.1.

³³ LP, roč. XIII., č. 2, s. 2

šesti obloukových lamp.³⁴ Počátkem února 1899 se již otázka odkladu výstavy prezentovala i prostřednictvím tisku. Ten sice připravoval potenciální návštěvníky na sjezd Ústředního spolku včelařského pro Království české, dopředu však již varoval, že v případě odložení výstavy, se bude tento sjezd konat v Jaroměři.³⁵ Po měsíční odmlce přinesly Pojizerské listy informaci o přesunu výstavy na rok 1900. Rozhodl tak výstavní výbor. Ze 102 přihlášených vystavovatelů potvrdilo svou účast 49 i na příští rok.³⁶ I přes určité zklamání, které po odložení výstavy panovalo, většina organizátorů spatřovala naději v možnosti se na akci důkladněji připravit a všechno vyladit do nejmenších detailů. Ke stejné věci vyzýval výstavní výbor prostřednictvím regionálního tisku i budoucí vystavovatele.

4.1.2. Výstava v roce 1900

K propagačním účelům výstavy plánované na rok 1900 byly vydány nejen již zmiňované účetní lístky, ale i kolorované korespondenční pohlednice z výtvarné dílny Jana Prouška. Od září měl být měsíčně vydáván Výstavní list, který by čtenáře informoval o postupu příprav výstavy.³⁷ Ty neustále pokračovaly a koncem dubna se konala schůze, kde měly být ustanoveny dva nové výstavní výbory – hospodářský a lesnický. Redakcím různých časopisů byly zaslány již zmíněné korespondenční lístky, aby publikováním obsahu jejich předtisku udělaly turnovské výstavě reklamu.³⁸ Další zmínka o výstavě se v tisku objevuje až v polovině července 1899, kdy Zemský ovocnický spolek pro Království české oznámil svůj záměr za rok na výstavě uspořádat svůj sjezd.³⁹

Dne 1. října 1899 se konala schůze výstavního výboru, které se však nezúčastnili právě ti, kteří se koncem roku 1898 zasazovali o přesun výstavy na rok 1900. Znamenalo to snad, že si přáli dokonce její definitivní odklad? Na této schůzi bylo jednomyslně schváleno, že rada města Turnova přebírá protektorát výstavy, aby se akce mohla konečně úspěšně uskutečnit.⁴⁰ Po čtyřměsíční odmlce, koncem ledna 1900 přišly Pojizerské listy se zprávou o zrušení výstavy. Bližší příčiny nebyly popsány, text pouze obsahoval lehce uštěpačnou poznámku o tom, že by

³⁴ HP, roč. XIV., č. 2, s. 3

³⁵ LP, roč. XIII., č. 3, s. 3

³⁶ LP, roč. XIII., č. 5, s. 2

³⁷ LP, roč. XIII., č. 7, s. 2

³⁸ LP, roč. XIII., č. 8, s. 3

³⁹ LP, roč. XIII., č. 14, s. 5

⁴⁰ HP, roč. XIV., č. 20, s. 3

při konání výstavy mohly zvítězit zájmy osobní nad záměry národohospodářskými.⁴¹ Definitivně byl odklad na neurčito potvrzen 5. března 1900 na schůzi obecního zastupitelstva.⁴²

4.2. Krajinská výstava v Turnově v roce 1925

4.1.3. Rok příprav

Po téměř čtvrt století trvajícím odmlce se počátkem roku 1924 začalo v Turnově znovu jednat o konání krajinové výstavy. Kulturní komise města svolala v lednu 1924 jakousi předporadu zástupců různých korporací. Ohlas schůze ukázal, že i po třiceti letech od prvního úspěchu na Jubilejní výstavě, byl v Turnově i okolí zájem o pořádání vlastní krajinové výstavy stále velmi silný.⁴³ Co bylo pro konání výstavy nejdůležitější? Základem byli schopní a zodpovědní lidé s nápadem a výkonný výbor, který byl schopen zajistit všechny další organizační záležitosti - od sestavení programu výstavy, přes zaručení finanční podpory, prostoru a budov, kde se bude událost konat. Dále musel zajistit účast vystavovatelů a návštěvníků i ubytování pro ně. Samozřejmostí pořádání jakékoliv takové události je spolupráce s tiskem, kvůli propagaci.

4.1.3.1. Základní organizace Krajinové výstavy v Turnově 1925

V lednu 1924 na schůzi kulturní komise města byl zvolen přípravný výbor výstavy. *“K vykonávání základních prací byl předběžně sestaven tento výbor: Karč, Herbst, Grim – jako jednatelé, Baudys – starosta společenstva, Salač, Kořínek, Šantroch – jako přisedící. Prozatímní rozdělení TV: 1. skupina živnostenská, hospodářská a průmyslová, 2. skupina národopisná, 3. skupina turistická. Každá skupina má být ještě dělena do dalších odborů. Výstava má viditelně ukázat, že Turnov a Český ráj nespí, ale pracuje, skromně a bez okázalostí, navzdor snahám germanizačním.”*⁴⁴

Základem organizační struktury výstavy byl výkonný výbor v čele s předsedou, ředitelem státní odborné školy Antonínem Karčem. Jeho zástupci se stali jednatel Josef Herbst a pokladník Alois Vait. Dne 11. května 1924 se konala schůze výstavního výboru, které předsedal Antonín Karč. Na schůzi byly ustanoveny jednotlivé výstavní odbory. Odborů bylo patnáct: Administrační, finanční, kulturní, pro výstavu škol odborných, právní odbor, propagační,

⁴¹ LP, roč. XIV., č. 1

⁴² HP, roč. XV., č. 5, s. 3

⁴³ HP, roč. XXXIX., č. 5, s. 1

⁴⁴ HP, roč. XXXIX., č. 5, s. 1

průmyslový, stavební, pro výstavu učednických prací, turistický, ubytovací, vystavovatelský, výtvarný, zábavní, zemědělský a živnostenský. Zástupci jednotlivých výstavních odborů se stali členy výkonného výboru.

Na přelomu května a června 1924 se konaly schůze finančního, stavebního a kulturního výstavního výboru a schůze výstavního odboru živnostenského, zábavního, právního, turistického, sklářského, vystavovatelského a státních odborných škol.⁴⁵ Ve dnech 10. a 11. června se na schůzi sešly poslední tři odbory - zemědělský, průmyslový a ubytovací.⁴⁶

Hlavní myšlenkou výstavy bylo předložit veřejnosti přehled veškeré činnosti kraje za posledních 50 let, prezentovat kulturní vývoj obyvatelstva, jeho duševní a tvůrčí sílu, řemeslné schopnosti, vyspělost tovární výroby a mimo jiné zjistit i vliv místních učilišť na zdejší průmysl. Povzbudit místní průmysl ke konkurenceschopnosti, umožnit přímý styk s uživatelem i spotřebitelem. Turnov nebyl technicky, finančně ani jinak závislý na vyspělejších německém Liberci či Jablonci a chtěl to výstavou zdůraznit. Výstava měla fungovat, jako podpora všech vrstev obyvatelstva i všech oblastí činnosti. Její oficiální název zněl: *Krajinská, živnostensko-průmyslová, hospodářská a kulturní výstava Českého ráje a menšin ve IV. župě v Turnově v době od 25. června do 31. července 1925.*

Poslední červencový den roku 1924 se konala hromadná schůze se zastoupením všech výstavních odborů. Antonín Karč a Josef Herbst sestavili výstavní řád, či možná spíše organizační program výstavy.

Na 1. místě bylo uvedeno již samotné zahájení výstavy a doba jejího trvání,

2. umístění výstaviště,
3. vysvětlen účel výstavy,
4. okruh zájemců výstavy,
5. financování výstavy,
6. vyznamenání za vynikající práce,
7. přihlášky,
8. schvalování vystavovaných předmětů,
9. přidělování míst na výstavišti vystavovatelům,
10. nájemné od vystavovatelů,
11. vyúčtování,
12. speciální pavilony, které by si na své náklady vystavovatel sám vystavěl,

⁴⁵ HP, roč. XXXIX., č. 22, s. 1

⁴⁶ HP, roč. XXXIX., č. 24, s. 2

13. předvádění výroby na výstavě,
14. pojištění vystavovaných předmětů,
15. náhrada za poškození výstavních předmětů v případě živelné katastrofy, či vypuknutí války,
16. obchod na výstavě,
17. výstavní katalog,
18. fotografování nebo obkreslování výstavních předmětů,
19. shrnovala všechno závěrečná ustanovení.

Každý z těchto organizačních bodů byl řádně prodiskutován a popřípadě doplněn. Výstavní řád byl rozeslán spolu s přihláškou.

4.1.3.2. Vystavovatelé

Přihlášky vystavovatelů na papíru s hlavičkou, razítkem a závazným podpisem byly výstavním výborem přijímány do 31. 12. 1924. Výstavní výbor si vymínil právo vybírat, které exponáty se smějí vystavovat, a které vyřadit jako nevhodné.⁴⁷ Dne 9. dubna proběhla první schůze vystavovatelského odboru, kde se mluvilo o potřebě obstarat plány budov s rozměry místností kvůli přehledu o prostorových dispozicích výstaviště. Předsedou vystavovatelského výboru byl zvolen Miloslav Šantroch, místopředsdou Antonín Müller a jednatelem prof. Řehák.⁴⁸ Mnoho vystavovatelů žádalo po výstavním výboru rovnou možnost výstavby vlastního pavilonu. Prozatímně zajištěný pozemek pro výstavu se však pro tyto účely jevil jako malý, po dohodě se Sokolem a s finančním přispěním se nakonec mohlo vystavovatelům vyhovět.⁴⁹ Výstavní výbor chtěl umožnit účast na výstavě i menším živnostníkům, a proto podal žádost o subvenci. Živnostníci, kteří by toto reflektovali, se měli 14. 12. 1924 přihlásit u předsedy výstavního odboru Miloslava Šantrocha na Palackého třídě č. 279 v Turnově.⁵⁰

Na začátku výstavního roku 1925 přinesly Pojizerské hlasy dobrou zprávu pro vystavovatele. Příjem přihlášek byl prodloužen do 31. ledna, v případě jejich přebytku by však byla dána přednost turnovským vystavovatelům.⁵¹ Výstavní výbor s údivem konstatoval, že řada vystavovatelských přihlášek přišla sice z Mladé Boleslavi, Mnichova Hradiště, Železného Brodu a Liberce, ale překvapivě málo například z Rovenska pod Troskami. Knihařský um se chystal představit vystavovatel až z Kolína, a to i přes to, že v samotném Turnově i na Turnovsku bylo

⁴⁷ HP, roč. XXXIX., č. 16, s. 1

⁴⁸ HP, roč. XXXIX., č. 15, s. 3

⁴⁹ HP, roč. XXXIX., č. 48, s. 3

⁵⁰ HP, roč. XXXIX., č. 49, s. 2 – 3

⁵¹ HP, roč. XL., č. 3, s. 2

několik zručných knihařů. Prozatím přišlo nejvíce přihlášek z lesnického a hospodářského oboru.⁵² Dne 11. března výstavního roku se pro povzbuzení zájmu uvědomělých lidí z venkova konala ve spolkové budově na Střelnici schůze zastupitelů všech okolních obcí. Promluvil zde mimo jiné ing. Prokop Štěrbá, člen okresní správní komise, a upozornil, že by se na venkově měl sepsat soupis veškerých starožitností. Ty by měly být představeny na výstavě, stejně jako lokální hospodářské produkty.⁵³ Díky častým apelům na potenciální vystavovatele v tisku, přicházely jejich přihlášky ještě v dubnu.⁵⁴

Na Krajině výstavě v Turnově se nepočítalo jen s vystavovateli, jako jsou soukromé firmy, družstva nebo živnostníci a řemeslníci. V budově Státní reálné školy v Turnově se chystalo představit část svých sbírek i muzeum. Expozice měla zmapovat turnovskou historii a umění zdejších rodáků. Kulturní odbor se obrátil na majitele cenných předmětů a starožitností, alespoň pro jejich zapůjčení na výstavu. Předměty byly přijímány do zahájení výstavy.⁵⁵ Výtvarný odbor žádal majitele obrazů místních umělců Franty Kavána a Miloše Votrubce, aby se přihlásili do 30. dubna, pokud chtějí obohatit výtvarnou expozici v místní reálce. Na Turnovsku byl vytvořen soupis kostelů a dalších památek, aby po vzoru výstav v Železném Brodě a Domažlicích mohly být jejich fotografie představeny na Krajině výstavě v Turnově.⁵⁶

4.1.3.3. Financování výstavy

Organizátoři výstavy nedisponovali žádným vlastním kapitálem. Proto bylo nutné nejprve požádat zainteresované veřejné korporace a peněžní ústavy, aby upsaly potřebné částky na garanční fond výstavy. V průběhu výstavy se počítalo s výdělkem za pronájem výstavních ploch, za prodej vstupného a upomínkových předmětů. Garanční sumy by byly po skončení výstavy vráceny. Pořádání výstavy by bez této finanční pomoci nebylo možné. Vzhledem k tomu, že výdělkem skončily výstavy v Moravské Ostravě, Hradci Králové a Lomnici nad Popelkou, se sponzoři k financování turnovské výstavy postavili kladně. Do garančního fondu výstavy přispěl okres Turnov 50.000 Kč, město Turnov 25.000 Kč, městská spořitelna 25.000 Kč, občanská záložna 5.000 Kč. Počítalo se s celkovou výší garančního fondu až 160 tisíc korun. Rozpočet na celkové výdaje činil ovšem neuvěřitelných 995.000 Kč.⁵⁷

⁵² HP, roč. XL., č. 15, s. 2

⁵³ HP, roč. XL., č. 11, s. 3

⁵⁴ HP, roč. XL., č. 17, s. 3

⁵⁵ HP, roč. XL., č. 25, s. 6

⁵⁶ HP, roč. XL., č. 14, s. 3

⁵⁷ HP, roč. XXXIX., č. 14, s. 1

Na schůzi 30. března 1924 se sešli zástupci průmyslových, hospodářských a živnostenských firem z okresu turnovského. Jednatel výstavního výboru Antonín Karč zde referoval o tom, co zatím učinil výstavní výbor pro samotné konání výstavy. Na Ministerstvo obchodu a zemědělství byl spolu se žádostí o subvenci zaslán rozpočet a plán výstavy s vysvětlením jejího účelu a samozřejmě i vlastní program. Zveřejněny byly i garanční záruky. Ministerstvo zatím vyjádřilo alespoň formální podporu výstavní akci. Ministr obchodu Ing. Ladislav Novák přijal navíc v září 1924 zástupný protektorát Krajské výstavy v Turnově.⁵⁸

4.1.3.4. Výstavní prostor a budovy

Pro konání výstavy bylo třeba zajistit vhodné a dostačující místo. Nakonec bylo Výkonným výborem a městskou radou vybráno okolí Skálovy ulice jako stavebně nejreprezentativnější části města s možností využití dalšího prostoru pro stavbu výstavních pavilonů. Žáci a studenti chlapecké a dívčí obecné školy a Státní reálné a Státní odborné školy šperkařské v Turnově měli ve výstavním roce prázdniny o pár týdnů delší. Vzhledem k tomu, že budovy škol měly být záhy využity k výstavním účelům, bylo nutno ukončit školní rok už 13. červnem. Nakonec se toho roku turnovské školy otevřely naposledy ve středu 10. června.⁵⁹ Stavební odbor zahájil svou činnost již na konci ledna, i když tak plánoval až na březen. Bývalá stromová školka za sokolovnou byla přeměněna na rozsáhlé prostranství tzv. rejdiště, kde začali postupně růst výstavní pavilony. Jako první byla zahájena poslední lednový den stavba hlavního průmyslového pavilonu.

Vlastní pavilon zde plánoval vystavět i mnichovohradišťský cukrovar. V sokolovně, která měla také sloužit výstavním účelům, měla být poštovní správou zřízena pobočka pošty a telefonní hovorna. Prostor výstaviště měl patřit nejen pavilonům, ale jeho menší část měla být ponechána k dispozici různým zábavním podnikům. Ti, kteří měli zájem zde kolotoče a podobné pouťové atrakce provozovat, se měli do poloviny února přihlásit Josefu Ježkovi, předsedovi zábavního výboru.⁶⁰

O vzhled nejen výstaviště a jeho okolí, ale i celého města, se staral turnovský Okrašlovací spolek. V městských sadech i na dalších veřejných místech docházelo k neustálému ničení laviček, podle tisku obzvlášť před samotnou Krajskou výstavou. Okrašlovací spolek pak žádal zámožnější občany, aby dle svých možností darovali spolku lavičku, na které by dle přání dárců

⁵⁸ HP, roč. XXXIX., č. 35, s. 3

⁵⁹ HP, roč. XL., č. 21, s. 2

⁶⁰ HP, roč. XL., č. 3, s. 2

bylo vyznačeno jejich jméno.⁶¹ Okrašlovací spolek poděkoval všem občanům, kteří přispěli k zakoupení nových laviček do městských sadů. *Výstavní poboční poštovní úřad* měl být zřízen v sokolovně, kde měla být i telefonní stanice k použití návštěvníkům. Po dostavbě hlavního pavilonu byly rozsáhlé práce zahájeny na hudebním pavilonu, zahradnické expozici a na restauračních pavilonech.⁶² V den zahájení 21. června od 9. hodině ranní měl nad výstavištěm kroužit vojenský letoun vyslaný Ministerstvem národní obrany. Elektrárenský svaz v Hradci Králové se na výstavišti chystal demonstrovat několik svých zařízení a strojů v chodu a má proto větší prostorové nároky. Na dvorku chlapecké školy proto měl být pro tuto expozici vystaven polokrytý stánek.

Městská rada ustavila komisi, která ve spolupráci s Okrašlovacím spolkem v Turnově procházela město, všímala si estetických nedostatků a závad, a upozorňovala na ně majitele pozemků a nemovitostí.⁶³ Vysokou návštěvnost výstavě sliboval velký počet přijatých přihlášek vystavovatelů, velké množství plánovaných sjezdů a také chystané zábavné podniky. Jako atrakce by měly mimo jiné sloužit například světelná fontána, stejná jako Křížíkova na Jubilejní výstavě, zakletý hrad Frýdštejn, kozákovská ametystová jeskyně a elektrická skluzavka. V hudebním pavilonu měla každý den koncertovat hudba turnovského 44. Pěšího pluku s kapelníkem Josefem Potužníkem. Ta byla nakonec nahrazena vojenskou hudbou 47. pěšího pluku s kapelníkem nadporučíkem Hančlem, která hrála na výstavišti každý den od půl sedmé do půl deváté večer.

Koncem února byl v Pojizerských hlasech konečně uveřejněn návrh hlavního průmyslového pavilonu ing. Karla Salače, jehož stavba byla započata začátkem měsíce. Pavilon měl být dlouhý 64 metrů a 16 metrů široký.⁶⁴ Vzhledem ke zdraví návštěvníků bylo rozhodnuto o potřebě vybudovat na výstavišti i v okolí přiměřenou kanalizaci. Humánnímu a sociálnímu odboru ochrany matek a dětí byla na podporu záslužné činnosti na výstavišti postavena kavárna.⁶⁵ Vystavovatelský a stavební odbor v polovině dubna navrhly rozmístění samostatných výstavních pavilonů, stánků a kiosků. Byla také zahájena stavba fontány, rekonstrukce kanalizační sítě v okolí výstaviště a prováděny nutné zahradnické úpravy, včetně úpravy výstaviště pro předvádění koní a skotu.⁶⁶ Dozorčím správcem výstaviště byl jmenován pan Antonín Müller. Mimo mnoha dalších povinností se v polovině dubna zabýval i vybudováním

⁶¹ HP, roč. XL., č. 5, s. 2

⁶² HP, roč. XL., č. 18, s. 2

⁶³ HP, roč. XL., č. 7, s. 3

⁶⁴ HP, roč. XL., č. 8, s. 1

⁶⁵ HP, roč. XL., č. 11, s. 2 – 3

⁶⁶ HP, roč. XL., č. 16, s. 3

informačního systému pro snadnou orientaci návštěvníků po výstavišti a hledal vhodné umístění výstavní rozhlasové radiové stanice.⁶⁷ Na konci května byly všechny pavilony již dokončeny.

V poslední fázi příprav byla i část výstaviště věnovaná zábavním podnikům. Na návštěvníky zde čekaly rozličné atrakce – jako stovkou žárovek ozářený kolotoč „Tom-bo-ra-ko“, velká skluzavka „Hypodrom“, bludiště s obrazem Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou, střelnice a houpačky pro nejmenší. Město Mnichovo Hradiště si nechalo přivézt vlastní pavilon, jehož montáž započala v polovině května.

Jen pár týdnů⁶⁸ před samotným zahájením výstavy byla uzavřena Skálova ulice, vedoucí k hlavnímu vchodu na výstaviště. Dočkala se totiž předláždění.⁶⁹

4.1.3.5. Plánované sjezdy

Program výstavy počítal i s pořádáním mnoha stranických a spolkových sjezdů a setkání živnostenských společenstev i profesních sdružení. O sjezdových akcích se předběžně počítalo s návštěvností až pět tisíc návštěvníků denně. Po dobu prvních dvou týdnů výstavy ještě mohly výši návštěvnosti kladně ovlivnit školní výpravy. Platila pro ně hromadná sleva s taxou jedna koruna za osobu.⁷⁰

Ještě před samotným zahájením výstavy měl Turnov navštívit zájezd slovenských učitelů. Na 12. července plánovali v rámci KVT slavit řezníci údajných 700 let existence svého řemesla v Turnově.⁷¹ V regionálním tisku se průběžně objevovaly sebe pochvalné zprávy o postupu pracovního úsilí organizátorů výstavy, které měly přesvědčit obyvatele nejen Turnova a okolí o kvalitách výstavy a o nutnosti akce navštívit. Při propagaci v tisku byl kladen důraz na „lásku k předchůdcům, povinnost vůči sobě a starostlivost k potomkům“ a zároveň „reklamování vlastního místa na slunci a otevření oken novým proudům dokořán“. Zdůrazňována byla také možnost získat výstavní prezentací nová obchodní odbytiště jak na domácím, tak i zahraničním trhu. Jako prostředníci ke vstupu na zahraniční trhy byli v tomto případě myšleni turnovští rodáci, kteří domovinu opustili, začali nový život v zahraničí, ale chystají se 19. července 1925 zúčastnit sjezdu turnovských rodáků. „K oslavě lásky rodných bratří ke svému městu, koná se po zralé úvaze 19. 7. 1925, všichni bez rozdílu, rozesetí po celém světě, jimž se nevytratila

⁶⁷ HP, roč. XL., č. 17, s. 3

⁶⁸ 8. – 18. 6. 1925

⁶⁹ HP, roč. XL., č. 23, s. 2

⁷⁰ HP, roč. XL., č. 11, s. 2 – 3

⁷¹ HP, roč. XL., č. 2, s. 2

*vzpomínka na domov, měli by se sejít rovnou při takové slávě jako je právě, prvá krajinská výstava v Turnově.*⁷²

Program tohoto sjezdu byl již šest měsíců předem pečlivě propracován a publikován, aby všichni potencionální účastníci věděli, na co se mohou těšit. Hodinu před polednem bylo plánováno slavnostní uvítání v turnovské sokolovně, o půl dvanácté měla proběhnout panychida za zemřelé na městském hřbitově. Po obědě měla konečně přijít na řadu společná prohlídka výstavy a večer sliboval společnou večeři a účast na bohatém doprovodném programu. Tohoto se však směli účastnit jen ti, kteří se včas přihlásili výstavnímu výboru.⁷³ Výbor sjezdu turnovských rodáků žádal po obyvatelstvu adresy příbuzných a známých, kteří se v Turnově narodili, ale v současnosti mají bydliště mimo okres, kraj i republiku, aby jim město mohlo zaslat pozvánky na rodácký sjezd. Datum sjezdu bylo přesunuto z 19. 7. na sváteční dny 5. - 6. 7. 1925.⁷⁴

Součástí programu se stalo i slavnostní odhalení pamětní desky turnovskému cestovateli Čenku Pacltovi na hotelu U Korunního prince. Také inspektor státních menšinových škol v Liberci a předseda VI. okrsku Národní jednoty Severočeské František Lang začal s organizací menšinového výstavního dne.⁷⁵ O prodlouženém svátečním víkendu 4. – 6. 7. 1925 se měl konat sjezd všech absolventů státní odborné školy v Turnově⁷⁶. Každý, kdo se ústně či písemně přihlásil do 20. 6., dostal program výstavy a ubytování měl zajištěno u obyvatel Turnova. V jednání byla účast na výstavě státních výzkumných ústavů v Čechách.⁷⁷ V jízdárně naproti hlavnímu pavilonu v lesnické expozici měly vystavovat velkostatky Hrubá Skála, Sychrov, Hrubý Rohozec, a krajský odbor ústřední Jednoty československého lesnictva v Jičíně. Zde se počítalo s předváděním výrobního postupu – od založení lesa po jeho finální zužitkování. Mezi exponáty se měly objevit nejen současné lesnické stroje, ale i geodetické přístroje a mapy, staré zbraně a lovecké trofeje. Na 18. a 19. 7. byl připravován *Lesnický den*, jehož bohatý program plně vycházel z myšlenky expozice. Pozvánka na rozmanitý program výstavy platila samozřejmě i pro všechny turnovské občany.

Zábavní odbor počítal i s uspořádáním Dětského dne přímo v areálu výstaviště – 13. 7. Předem organizován byl průvod dětí v krojích i v civilu, který by prošel trasu od shromaždiště u Boháčkovy provazárny⁷⁸ až na výstaviště, kde by děti předvedly tance a hry. Do 22. června měl

⁷² HP, roč. XL., č. 4, s. 2

⁷³ HP, roč. XL., č. 4, s. 2

⁷⁴ HP, roč. XL., č. 17, s. 3

⁷⁵ HP, roč. XL., č. 10, s. 2

⁷⁶ Ke 40. výročí založení.

⁷⁷ HP, roč. XL., č. 11, s. 2 – 3

⁷⁸ Dříve firma Dr. Fotr, Boháček a spol., dnes Juta, a.s. v Palackého ulici v Turnově.

být Josef Ježek informován rodiči o účasti jejich ratolestí. V přihlášce měli také zmínit, zda děti vystoupí krojované či nikoliv.⁷⁹

4.1.3.6. Ubytování

Výstava měla i vlastní ubytovací odbor, který měl zajistit možnost ubytování nejen pro vystavovatele, ale i řadu návštěvníků výstavy. Místní hotely rezervovaly své kapacity přednostně pro významnější hosty. Proto ubytovací odbor naléhal i na turnovské občany, aby nahlásili kolik návštěvníků budou moci po dobu konání výstavy ubytovat.⁸⁰ PhDr. Josef V. Šimák navrhl Klubu československých turistů zkvalitnění péče o Turnov, a nejen o Český ráj, jak tomu bylo doposud. Zvláště měl na mysli zkvalitnění levnějšího ubytování v samotném městě, kde se momentálně dalo ubytovat jen v dražších hotelích. Myslel tak i na možné zvýšení návštěvnosti výstavy.⁸¹ Ubytovací výbor opětovně žádal obyvatele Turnova a nejbližšího okolí, aby návštěvníkům za poplatek pronajali lůžka.⁸²

Správa státních drah zřídila na výstavišti prodeju jízdenek o nedělích a svátcích na odpolední a večerní vlaky, aby se návštěvníci vyhnuli návalům na nádraží.⁸³ Vzhledem k obavám z nedostatečnosti ubytovacích míst byla podána žádost na ministerstvo obrany o propůjčení kasáren. Ubytovací odbor – krom hotelů a hostinců – rezervoval i 100 pokojů v soukromých bytech (220 lůžek). Hostince v nejbližším okolí 1500 lůžek. Studentské noclehárny 200 lůžek. A i nadále přijímal přihlášky volných bytů.⁸⁴

4.1.3.7. Způsoby propagace

Pro zajištění vlastní propagace se měli vystavovatelé obracet na propagační výbor, jehož předsedou byl zvolen J. Stejskal, místopředsedou Vilém Pecina, jednatelem Bárta a Jiránek. Propagační výbor vydal reklamní nálepky na dopisy a dopisnice v ceně 2 – 4 haléře. Sám předseda propagačního výboru J. Stejskal měl provést propagační přednášky o turnovské výstavě v Lounech, Berouně, Rakovníku atd.⁸⁵

Výtvarný výbor v čele s malířem Karlem Vikem a výtvarníkem Zdeňkem Junou vypsali anonymní soutěž na hlavní plakát výstavy. Hlavní podmínka soutěže zněla, aby se námět

⁷⁹ HP, roč. XL., č. 24, s. 5

⁸⁰ HP, roč. XXXIX., č. 49, s. 2 – 3

⁸¹ HP, roč. XL., č. 7, s. 4

⁸² HP, roč. XL., č. 18, s. 2

⁸³ HP, roč. XL., č. 24, s. 5

⁸⁴ HP, roč. XL., č. 25, s. 6

⁸⁵ HP, roč. XXXIX., č. 20, s. 2

vztahoval ke kulturnímu, hospodářskému a průmyslovému životu kraje. Text plakátu a povolené rozměry⁸⁶ byly určeny již předem výstavním výborem. Plakát měl být tisknut technikou litografie, nebo ofsetu a nesměl obsahovat víc než 4 barvy. Vítězný a další dva nejúspěšnější návrhy měly být odměněny cenami, za první místo 1200 Kč, za druhé 800 Kč a za třetí 500 Kč. Návrhy měli výtvarníci zasílat nejpozději do 20. listopadu 1924 výstavnímu výboru Krajiné výstavy.⁸⁷ Po ukončení soutěže, byla odhalena anonymita jejích účastníků. První tři místa soutěže o hlavní plakát výstavy obsadili, profesor Státní reálné školy v Turnově Zdeněk Juna, akademický malíř Karel Vik a Rudolf Livora, profesor reálky až ze vzdáleného Hodonína, ale rodák z Bakova nad Jizerou.⁸⁸ Všechna okolní i vzdálenější větší města obdržela na přelomu roku 1924 a 1925 propagační plakáty dle návrhu grafika Karla Vika.

Počátkem výstavního roku 1925 začal propagační výbor fungovat na plné obrátky. Nechal vyrobit razítka s hlavičkou výstavy. Razítka, která zakoupili drobní živnostníci i místní firmy, šířila pak povědomí o výstavě. Na turnovském nádraží měla být ze stejného důvodu umístěna velká reklamní cedule propagující výstavu.⁸⁹ Místní fotograf V. J. Linhart dostal zakázkou zhotovení reklamních diapositivů, které byly rozeslány do biografů v okolních městech. Na propagaci turnovské výstavy spolupracovalo také město Hradec Králové v čele se starostou města Dr. Ullrichem.⁹⁰ Občané Turnova a okolí byli prostřednictvím tisku vyzýváni k rozesílání propagačních pohlednic v průběhu vánočních svátků. Propagační výbor na občany vytrvale naléhal.⁹¹ Ovšem dlouho inzerovaný Výstavní zpravodaj, slibovaný již na září 1924, byl znovu přislíben až na únor 1925. Články do Výstavního zpravodaje slíbili napsat prof. Dr. Josef Pekař, prof. Dr. J. V. Šimák, prof. Josef Drahoňovský a další významní turnovští občané. Pokud projevil zájem přispět článkem i některý ze čtenářů Pojizerských hlasů, stačilo se přihlásit. Výstavní zpravodaj měl plnit samozřejmě především funkci propagační. Firemní a podnikatelské reklamy proto přijímal přímo výstavní výbor. Přímá výzva šla i k hoteliérům Turnovska, aby Výstavní zpravodaj vystavovali na oči veřejnosti.⁹² I městská rada měla zájem především na informovanosti občanů samotného města. Proto byla 13. února 1925 pořádána v městském divadle veřejná schůze občanstva, kterou vedli starosta města JUDr. V. Šolc, ředitel Karč a

⁸⁶ Plakát nesměl přesahovat formát 100x70 nebo 115x80.

⁸⁷ HP, roč. XXXIX., č. 38, s. 3

⁸⁸ HP, roč. XXXIX., č. 49, s. 2 – 3

⁸⁹ To nakonec ředitelství drah nepovolilo.

⁹⁰ HP, roč. XXXIX., č. 41, s. 4

⁹¹ HP, roč. XXXIX., č. 51, s. 2

⁹² HP, roč. XL., č. 7, s. 3

profesor Herbst. Mluvílo se zde o postupu výstavních prací a o pokynech občanům ohledně ubytování účastníků a návštěvníků výstavy.⁹³

Turnovskému odboru Klubu českých turistů se pro výstavu podařilo v květnu 1924 získat z pražské Národopisné výstavy československé 1895 obraz Mikoláše Alše Pobití Sasíků pod Hrubou Skalou. I v tomto případě bylo nutno vystavět zvláštní pavilon. Také tato expozice by jistě mohla přilákat mnoho návštěvníků.⁹⁴ Ke všem 50.000 výtiskům časopisu Klubu československých turistů byla přidána výstavní reklama. Začalo se pracovat na podrobném výstavním katalogu, a to i přes to, že výstavní výbor prostřednictvím regionálního tisku ještě stále urgoval drobné podnikatele a živnostníky z okolí, aby se přihlásili k účasti na výstavě. Tisk popisoval těžkou práci organizátorů, kteří *“obětující často i zájmy rodinné“* mají *„stejně jako ve válce stálou pohotovost“*.⁹⁵

Výstavní zpravodaj byl nejprve inzerovaný na září roku 1924. Z propagačního výboru výstavy byla zvolena redakční a dopisovatelská rada⁹⁶, která plánovala vydání 10. – 12. čísel Výstavního zpravodaje. Ten měl být rozeslán zdarma určeným úřadům, korporacím, institucím, městům a obcím, velkým hotelům a hostincům v Praze i mimo Prahu, jednotlivcům i do zahraničí. Jako spolupracovníci byli vybráni výše zmínění významní rodáci z Turnova a okolí, vynikající ve svých oborech. Články od občanů měly být zasílány panu J. A. Jirošovi z propagačního výboru. Pokud by se někdo z běžných občanů stal stálým přispěvatelem zpravodaje, získal by jisté výhody a slevy na výstavě.⁹⁷ Výstavní zpravodaj začal vycházet nakonec až od 15. března 1925.

Zástupce propagačního výboru J. A. Jiroš vyjádřil prostřednictvím regionálního tisku vřelé díky pořadatelům krajské výstavy v Benátkách nad Jizerou a Jaroměři, že své krajské výstavy odložili na jiný rok a nedělali tak turnovské výstavě konkurenci. Pro lesnický pavilon byla navázána spolupráce s velkostatkem z Hrubé Skály a Sychrova a krajským lesnickým odborem v Jičíně. Dorost Československé agrární strany podnikal po celém okrese pro výstavu sbírku starožitností a projektoval Den dorostu strany horního Pojizeří. Díky turnovskému odboru KČT byly pořízeny fotografie k promítání na výstavě, ale i před ní na propagačních přednáškách.⁹⁸

⁹³ HP, roč. XL., č. 6, s. 3

⁹⁴ HP, roč. XXXIX., č. 22, s. 1

⁹⁵ HP, roč. XL., č. 11, s. 2 – 3

⁹⁶ Jmenovitě pánové Herbst, Jiroš, Juna, Müller ml., Pecina a Rochovanský.

⁹⁷ HP, roč. XL., č. 10, s. 2

⁹⁸ HP, roč. XL., č. 11, s. 2 – 3

Poslední číslo Hlasů Pojizerských před výstavou vyšlo již ve čtvrtek 18. 6. Stalo se tak kvůli zájezdu slovenských učitelů do Turnova i s ohledem na zahájení Krajiné výstavy. Číslo vyšlo ve vysokém nákladu a zveřejnilo celý program výstavy.⁹⁹

Vydáný Výstavní katalog obsahoval seznam organizátorů výstavy, přehled vystavovatelů, odborné články a rozsáhlou inzertní část. Měl sloužit i jako upomínka na Krajinou výstavu v Turnově. Samostatně vyšel Katalog Kulturního oddělení krajiné výstavy.¹⁰⁰ Výstavní výbor vydal i tři druhy výstavních odznaků: pro vystavovatele, členy výstavního výboru a pro návštěvníky. Vystavovatelské odznaky měly čísla shodná s vystavovatelskými legitimacemi. Prodej jiných odznaků byl na turnovské výstavě zakázán. Návštěvnícké legitimace se prodávaly po 1 Kč ve prospěch výstavního podniku.

4.1.3.8. Podoba výstaviště

Jak vypadalo výstaviště a co nabízelo?

1. Průmyslový pavilon tvořily stánky po 12 m², proto byl zvolen pro výstavu nábytku a doplňků, které s bydlením souvisí včetně pián a kamen. Ve středu tohoto pavilonu, který měl původně zůstat prázdný k reprezentačním účelům, se z nedostatku prostoru nakonec našlo místo pro expozici sklářského průmyslu.

Budova č. 2: státní odborná škola vystavovala expozice státních odborných škol, ale především místní typické umění a dovednosti všech turnovských šperkařských, kamenářských a klenotnických firem.

Budova č. 3 byla výstavním pavilonem města Mnichova Hradiště.

Výstavní prostor č. 4 tvořilo nádvoří, určené pro hospodářské stroje, nářadí a vozy.

Číslo 5 měla budova sokolské jízдарny, upravená na pavilon lesnictví, zemědělství. Vystavovala zde i zemědělská Průmyslová škola z Mladé Boleslavi a Poděbradka s charakteristickým osm metrů vysokým stánkem.

Budova č. 6 chlapecká škola, kde byla výstava jemnějších strojů, průmyslu kožařského, oděvnictví, textilu, drog¹⁰¹, výstava hospodářství okresu, měst, korporací a samostatná výstava sportovního klubu.

Jako výstavní budova č. 7 sloužila sokolovna, kde měl expozici Sokol a dále sál posloužil jako reprezentační prostor k účelům sjezdovým a přednáškovým.

⁹⁹ HP, roč. XL., č. 24, s. 5

¹⁰⁰ Ten však ve fondu Krajiné výstavy Muzea Českého ráje chybí.

¹⁰¹ léčiv

Budova č. 8 dívčí škola, kde vystavovaly ústavy zemědělské v Praze, peněžní ústavy a včelařské spolky.

V budově č. 9 – Státní reálná škola v Turnově – prezentace muzejních sbírek a výstava výtvarných umělců pod názvem „Turnovsko“.

Na výstavišti se ve volném prostoru nacházely i menší pavilony¹⁰². Hudební pavilon byl přímo uprostřed výstaviště.

Vedle odborné školy byl Turistický pavilon¹⁰³ s dioramatem *Porážka Sasíků pod Hrubou Skálou*¹⁰⁴, s ním sousedil velký pavilon „Radio“. Následovala i expozice rybářství (se živými rybami), živé lesní zvěře, spolku včelařského, výstava koní, dobytka a malého zvířectva.¹⁰⁵ Na volném prostranství nabízely své služby tři samostatné stánky humánních spolků a institucí - Dámský odbor Národní Jednoty Severočeské spolu s odborem Ochrany matek a dětí a místní odbor Ústřední matice školské.

4.1.3.9. Poslední detaily

Počátkem června vydaly Pojizerské hlasy několik upozornění pro vystavovatele a návštěvníky: *Některé plakáty byly natisknuty se špatným datem – 22. 6. 1925*. Bylo zahájeno rozesílání plánek a legitimací přihlášeným vystavovatelům. Na pláncích vyznačovalo číslo místo, kde měl být konkrétní stánek. Toto číslo náleželo vystavovateli i ve Výstavním katalogu. Celé výstaviště ohraničoval plot a návštěvník do něj mohl vstoupit hlavní bránou ze Skálovy ulice či branou severní u odborné školy. Pro nákladní vozy s pivem a dalším nákladem byla určena cesta výhradně kolem vily p. Jarého. Zásilky drahou měly být adresovány pouze Výstavnímu výboru v Turnově a na nákladním listu muselo být připsáno „Výstavní zboží“. To zaručovalo slevový tarif 50%. Také bylo zajištěno pojištění proti požáru a krádeži, dále i povinné ručení. Pojišťovna se na vystavovatele obracela sama. Výstavní budovy se otevíraly v 8 hodin. Brány pro návštěvníky o půl hodiny později, aby mohli vystavovatelé stánky připravit na jejich příchod. Bezpečnost výstaviště zajišťovali zvláštní hlídači, policisté i četníci. Siréna v 17 hodin vždy oznamovala uzavírání výstavních budov. Vzhledem k následnému úklidu budov, bylo vystavovatelům doporučeno chránit vystavené cenné předměty pokrývkami proti prachu.

¹⁰² 4 pivovary, cukrárna, kavárna, prodej ovoce, trafika a další.

¹⁰³ Maketa hradu Kokořina z Jubilejní výstavy.

¹⁰⁴ Obraz s rozměry 10,5 a 8 metrů vytvořili Mikoáš Aleš, V. Bartoněk, V. Jansa, V. Mašek, K. Štaffer.

¹⁰⁵ HP, roč. XL., č. 23, s. 4

Vystavované zboží smělo být odvezeno až po skončení výstavy a výjimky byly povoleny pouze se souhlasem výstavní kanceláře a po vydání propustného listu, jinak zboží kontrola vrátila.

Vystavovatelskou legitimaci dostal každý vystavovatel jednu zdarma, každá další pro jeho pomocný personál byla za drobný poplatek. Vystavovatelům se doporučovalo zakoupení speciálních odznaků, které usnadňovaly kontrolu u vchodu na výstaviště. Instalace expozic byly prováděny odbornými živnostníky dle volby vystavovatele. Na ty poskytovala reference a kontaktní adresy výstavní kancelář. Vystavovatelé v průmyslovém pavilonu a jízdárně si zařizovali instalaci expozic do 12. června, protože následujícího dne byly uzavřeny školy, které sloužily jako výstavní pavilony, a instalace pokračovala právě zde. Na doporučení výstavního výboru si vystavovatelé ke svým expozicím nechali zhotovit nápisy a cedule. Nejoblíbenějšími se staly cedule z napnutého plátna na dřevěném rámu. Pro menší nápisy se osvědčilo sklo, sice dražší, ale vypadající velmi elegantně. Vstupné bylo stanoveno na 6 Kč. Na večerní koncert 1 Kč. Děti do 10 let měly v doprovodu rodičů vstup zdarma. Případné dotazy ochotně vyřizovali zástupci výborů přítomní celý den ve výstavní kanceláři.¹⁰⁶

4.1.4. Výstava

4.1.4.1. Zahájení výstavy

Krajinská výstava v Turnově byla oficiálně zahájena 21. června 1925. Na úvod výstavy vystoupil pěvecký spolek „Ant. Dvořák“, následoval projev Antonína Karče, při kterém projevil díky všem, kdo se na pořádání výstavy podíleli, a také za finanční podporu místním peněžním ústavům. Starosta města JUDr. Václav Šolc pozdravil přítomné s díky za spolupráci všech bez důrazu na politické názory. Po hudební přestávce v podobě části Smetanovy *Libuše* promluvil k přítomným Ladislav Novák jako zástupce protektora výstavy, ministerstva obchodu. Popřál výstavě, vystavovatelům a organizátorům mnoho zdaru. Turnovské orchestrální sdružení zahrálo státní hymny a poté následovalo otevření expozic a hromadná prohlídka výstavy. U vstupu do prvního, průmyslového pavilonu byl ministr Novák přivítán tradičně, chlebem a solí. Na konci dne se vyjádřil velice pochvalně o organizaci i estetické stránce celé výstavy.¹⁰⁷

Pojizerské hlasy se samozřejmě popisu zahájení věnovali velice důkladně. Akce se zúčastnil ministr obchodu Ladislav Novák, poslanci Rudolf Laube, Václav Košek, J. Dubický, J.

¹⁰⁶ HP, roč. XL., č. 23, s. 5

¹⁰⁷ HP, roč. XL., č. 26, s. 2

Bradáč, Karel Kramář, J. Matoušek, senátoři J. Lysý a F. Hybš. Dále rada Cibulka reprezentující ministerstvo spravedlnosti, ministerský rada Pixa za ministerstvo pošt, doktor Šolta za královéhradeckou ústřednu. Dále starostové měst Mladé Boleslavi, Mnichova Hradiště, Jičína, Železného Brodu, Nového Bydžova, Nové Paky, Bakova nad Jizerou, Bělé pod Bezdězem, Libštátu, Sobotky. Zástupci zemského správního výboru, zástupci okresní správní komise, zástupci předsednictev krajinských výstav v Jaroměři a Novém Bydžově, zástupci obchodní komory a zemské živnostenské rady, zástupci celostátního tisku, Pražských veletrhů. A především zástupci všech turnovských úřadů a spolků. Z účasti na výstavě se omluvili mimo jiné předseda vlády Antonín Švehla, ministři spravedlnosti, zdravotnictví a školství, senátoři Kouša, doktor Guth – Jarkovský, profesor Pekař, starosta Hradce Králové Dr. Ulrich a kancelář prezidenta republiky. Prezidentu Masarykovi byl zaslán uctivý pozdrav s prosbou, aby výstavu navštívil.¹⁰⁸ Kancelář prezidenta republiky počátkem července telegraficky omluvila prezidenta Masaryka, že se nebude moci výstavy zúčastnit.¹⁰⁹

4.1.4.2. Procházka po výstavišti

Po vstupu na výstaviště majestátní branou na konci Skálovy ulice si mohl návštěvník prohlédnout prostory dívčí školy. Zde se v přízemí nacházela včelařská výstava, jejíž živé exponáty byly k vidění v pozorovacích úlech na zahradě chlapecké školy. Dále zde mohl obdivovat expozici psacích strojů, kancelářského nábytku, umělých hnojiv a státního výzkumného ústavu. Před chlapeckou školou se nacházela polokrytá výstava hospodářských a jiných strojů. Přímo v budově školy si návštěvník prohlédl expozici sedlářskou, cukrářskou, provaznickou, zámečnickou, potravinářskou, sportovních potřeb, hračkářskou, řezbářskou, kožešnickou, textilní, oděvnickou, kosmetickou, lihovarnou a vinařskou, kosmetickou, vlásenkářskou, peněžních ústavů, samosprávnou, hasičskou, Národní jednoty severočeské, živnostenských pokračovacích škol, jemnějšího strojního průmyslu, fotografických závodů, stavitelskou, knihařskou, drogistickou a dále firem Baťa, Vitello, Pilnáček, Saponia.

Před sokolovnou se nacházela výstava hospodářských strojů a kočárů. Sokolovna samotná nesloužila pouze k výstavě sokolské župy, ale především jako reprezentační prostor při sjezdech. Turistický pavilon v těsném sousedství sokolovny ukrýval diorama *Pobití Sasíků pod*

¹⁰⁸ HP, roč. XL., č. 26, s. 2

¹⁰⁹ HP, roč. XL., č. 27, s. 5

Hrubou Skálou, které sem bylo propůjčeno Klubem československých turistů, jehož odbory měly v tomto pavilonu své expozice. Nejodbornější částí výstavy byla zcela jistě expozice v budově turnovské odborné školy, věnovaná zpracování drahých kamenů. Hlavní průmyslový pavilon nabízel výstavu bytového zařízení a vybavení. Sokolská jízdárna se proměnila v lesnický pavilon. Uvnitř byly vystaveny pušky, lesní školka, stánek Poděbradky, výrobky Státní průmyslové školy v Mladé Boleslavi. Dále hospodářské produkty kraje a stánky s produkty jednotlivých velkostatků (Sychrov, Hrubá Skála, Sobotka, Kost, Jilemnícko, Jičínsko). Vystaveny zde byly zdravé stromy, ale i ty postižené různými parazity. Součástí expozice bylo tedy i jmelí, kůrovec i ptačí vejce.

V prostoru před lesnickým pavilonem byly po levé straně prosklené vodou naplňované nádrže s kapry, pstruhy líný, úhoři, okouny a říčními raky. Po pravé straně v ohradách mohl návštěvník objevit trojčlennou srnčí rodinu, bažanty obecné i stříbrné, pár lišek a tři výry.¹¹⁰

V přízemí místní státní reálky bylo vystavováno školství, divadlo a hudba. Ve vyšších patrech to byla literatura, historie, národopis a staré umění. V podkroví se nacházela výstava turnovských výtvarníků. Krom toho vzorová expozice česko-dubského muzea, věnující se Karolíně Světlé a tři vitríny z Rovenska pod Troskami.¹¹¹ Také zde vystavovala jeníšovická učitelka, paní Arnoldová, údajně sto let starý velociped. Pojizerské hlasy uvažovaly o tom, že když byl první oficiálně sestrojen až v roce 1836 Angličanem J. Gudgeonem, že se jedná o vynález z Turnovska, dopravený teprve poté do Skotska, do dílny onoho „vynálezce“.¹¹²

Uspořádání expozic v budově státní reálky bylo dílem PhDr. Josefa Vítězslava Šimáka, který přes své pracovní vytížení na Karlově univerzitě věnoval čas přípravě turnovské výstavy. Anonymní pisatel v Hlasích Pojizerských uvažoval o tom, co by Šimák se svou pílí dokázal s muzejními sbírkami, kdyby mělo muzeum k dispozici větší prostory.¹¹³ Ve výtisku Pojizerských Hlasů z posledního červencového týdne vyšla na výše zmíněný článek reakce samotného Šimáka. Ten s pisatelem polemizoval. Přiznal, že výstavu v budově Státní reálné školy sice uspořádal sám, ale že by mnohem více ocenil, kdyby příště někdo přidal ruku k dílu.

¹¹⁰ HP, roč. XL., č. 26, s. 4

¹¹¹ HP, roč. XL., č. 29, s. 3

¹¹² HP, roč. XL., č. 27, s. 4

¹¹³ HP, roč. XL., č. 29, s. 6 – 7

Vzhledem k tomu, že v této době již působil převážně v Praze, to byl naprosto pochopitelný argument. Dále Šimák píše, že Krajinská výstava v Turnově není rozhodně cílem, ale prostředkem k dosažení lepších podmínek pro místní muzeum, a pro podnikatele a řemeslníky i otevření bran na nové trhy. Šimák dále popisuje své potíže s instalováním jednotlivých částí expozic, časovou tíseň, nebo nedostatek materiálů.¹¹⁴

4.1.4.3. Průběh výstavy

Krajinská výstava v Turnově trvala od 21. června do 2. srpna 1925. Výstava nebyla jen statickou expozicí typických regionálních produktů a muzejních sbírek. Jejího průběhu využily mnohé spolky a politické strany pro pořádání svých sjezdů. V těchto dnech čítala návštěvnost výstavy až několik tisíc osob denně. Sjezdy se konaly o víkendech a v jejich programu byl zahrnut bohatý kulturní program, včetně návštěvy výstaviště.

V prvním týdnu výstavy, tedy ještě v průběhu školního roku, navštívilo výstavu na 10 tisíc dětí i ze vzdálenějších okresů. Školní výpravy platili hromadné vstupné na výstavu jednu korunu na osobu. Přibližné výpočty odhadovaly průměrnou návštěvnost zhruba na 1500 osob denně.¹¹⁵

Přesto, že v druhém týdnu konání Krajinské výstavy v Turnově panovalo nepříznivé počasí, návštěvníků neubývalo, ba právě naopak.¹¹⁶

Třetí týden na výstavišti byl zahájen svátečním víkendem v duchu oslav výročí upálení Mistra Jana Husa. Přímou v Turnově se v předvečer Husova svátku prošel městem z Havlíčkova náměstí na Výšinku průvod, organizovaný Okresním osvětovým sborem. Průvod byl veden zástupci města a poslancem Josefem Davidem. Jeho součástí byli i zástupci všech politických stran, sokolové a legionáři. Na Výšince byla zažehnuta symbolická hranice a Josef David pronesl slavnostní řeč. Zař hořící hranice odhalila, že v průvodu šlo ve finále na dva tisíce lidí.¹¹⁷ 5. července byl slavnostně odhalen Šalounův pomník Mistra Jana Husa v Libáni. Protektorát nad touto událostí přijali Antonín Švehla, Jiří Stříbrný, Ivan Markovič a Ladislav Novák.¹¹⁸ Národní

¹¹⁴ HP, roč. XL., č. 31, s. 1 – 2

¹¹⁵ HP, roč. XL., č. 27, s. 4

¹¹⁶ HP, roč. XL., č. 27, s. 4

¹¹⁷ HP, roč. XL., č. 28, s. 3

¹¹⁸ HP, roč. XL., č. 26, s. 7

jednota Severočeská se u příležitosti Husova narození, vydala v pondělí 6. července velkou pouť ke Kalichu.¹¹⁹

Tento víkend byl očekáván padesátý tisící návštěvník výstavy. Jeho odměnou bylo mnoho darů, včetně upomínkového šperku, volného vstupu na výstaviště a bezplatného pohoštění a využití zábavných atrakcí po celý den. Oním šťastlivcem se stal konstruktér plzeňských Škodových závodů, pan Zdeněk Sedláček, který byl znenadání pořadateli vyzdvihnut do výše a odnesen do centra výstaviště.¹²⁰

Redakce Hlasů pojizerských komentovala článek, který o turnovské výstavě vyšel v Reichenberger Zeitung 8. července. Může se až zdát, že je mile překvapena a kladně přijímá tak pozitivní hodnocení od listu, který je „tribunou našich Němců v republice“.¹²¹

Čtvrtý týden výstavy i přes další nepřízeň počasí navštívilo výstavu přes 20 tisíc lidí.¹²² Polovina z toho však byli účastníci sjezdu českých socialistů, spolu se dvanácti sty železničními zaměstnanci. Po průvodu socialistů od nádraží na náměstí následovaly projevy jejich vůdčích politiků, senátora Lisého, poslankyně Pechmanové a Laubeho.¹²³

Pátou neděli výstavy, dne 19. července navštívilo Krajinskou výstavu v Turnově celých 32 tisíc osob. A výstava se konečně dočkala svého 100. tisícého návštěvníka. Byl jím obchodník, pan Hrdina z Mnichova Hradiště, který získal jako upomínku na výstavu granátový šperk a další drobné dary.¹²⁴

22. července se na své schůzi výstavní výbor usnesl, že Krajinská výstava v Turnově nebude prodloužena, jak bylo původně plánováno. Měla být tedy ukončena v neděli 2. srpna, vzhledem jak k vyčerpání vystavovatelů, organizátorů, i místních obyvatel.¹²⁵

¹¹⁹ HP, roč. XL., č. 26, s. 6

¹²⁰ HP, roč. XL., č. 28, s. 4

¹²¹ HP, roč. XL., č. 28, s. 5

¹²² Všechny jmenované sjezdy se konali o víkendu 12. a 13. července.

¹²³ HP, roč. XL., č. 29, s. 2

¹²⁴ Hlasy Pojizerské, 24. 7. 1925, číslo 30, ročník XL, s. 4

¹²⁵ Hlasy Pojizerské, 24. 7. 1925, číslo 30, ročník XL, s. 4

Prostřednictvím Pojizerských Hlasů byla na konci července projevena úcta bývalému starostovi Turnova, Ph. Mr. Josefu Radskému, majiteli lékárny v Hluboké ulici, za veliký společenský a kulturní přínos městu za dvacet let¹²⁶ jeho působení v čele města.¹²⁷

Také se konal v pořadí již třetí výstavní zemědělský den v podobě výstavy drobného domácího zvířectva. Navázal na výstavu koní a chovného skotu, která probíhala v předchozích dvou dnech. Exhibice skotu nenabízela příliš exemplářů, zato však doslova „výstavní kousky“. Největší chovný býk „Milan“ z Velkého Týnce, zde byl dokonce vyveden i v sádrové podobě. Své jméno s největší pravděpodobností dostal podle tehdejšího ministra zemědělství Milana Hodži. U výstavy drobného domácího zvířectva, bylo šestou výstavní neděli na výstavišti vypuštěno do vzduchu 50 párů poštovních holubů, které měly odletět do svých stanic v Mladé Boleslavi, Praze, Liberci a Frýdlantu. V rámci tohoto dne, byli předvedeni na výstavišti i policejní psi při hledání a běžném výcviku.¹²⁸

Na 2. srpna, tedy plánovanou poslední neděli, naplánoval předseda zábavního výboru výstavy pan Ježek staročeskou svatbu v lidových krojích včetně pohoštění. Tento tradiční lidový obřad předvedli členové jeníšovického Sokola a slavnostně tím ukončili Krajinskou výstavu v Turnově.¹²⁹

V průběhu Krajinské výstavy v Turnově se návštěvník mohl zúčastnit také dalších akcí. V kavárně hotelu Centrál byl 30. června večer pořádán Šachový turnaj o výstavní ceny. První tři ceny byly ohodnoceny finančně, další dle počtu účastníků. Pro odvážné zde byla možnost zahrát si i proti vynikajícímu ruskému šachistovi Soldatěnkovi, který byl v Turnově na dovolené.¹³⁰ Šachového turnaje se zúčastnilo 8 hráčů, ale ani jeden si nezahrál proti ruskému mistrovi. Sportovní klub Turnov pořádal vlastní „výstavní“ fotbalový pohár. SK Turnov si zde zahrál s SK Mladá Boleslav, SK Slavia Praha, SK Semily. Dále zorganizoval lawntennis interclubmatch proti AC Sparta Praha, Dvoru Králové, Hradci Králové a Čechii Jičín.¹³¹

¹²⁶ 1899 – 1919

¹²⁷ Hlasy Pojizerské, 24. 7. 1925, číslo 30, ročník XL, s. 2

¹²⁸ Avšak o předchozí výstavě skotu Pojizerské Hlasy bližší informace nepodávají.

¹²⁹ Hlasy Pojizerské, 24. 7. 1925, číslo 30, ročník XL, s. 4

¹³⁰ HP, roč. XL., č. 26, s. 7

¹³¹ HP, roč. XL., č. 25, s. 6

Sportovní klub Turnov zorganizoval 12. července pod záštitou Československé ústřední jednoty velocipedistů sjezd župy Pojizerské, Pražské a Východočeské. Pojizerská župa vypsalá na tento den cyklistický závod z Mladé Boleslavi do Turnova. Závod probíhal ve dvou kategoriích – kategorie turistů závodila v košilích a kategorie závodníků závodila ve dresech. S organizací provozu na trati pomohli dobrovolní hasiči blízkých obcí. Sjezdový den byl zakončen odpoledne sportovním programem na hřišti Sportovního klubu Turnov.¹³²

Na výstavě se měla 29. července konat pod vedením zábavního odboru Krajské výstavy soutěž dámské krásy.¹³³ V soutěži dostala nejvíce hlasů paní Valešová, pro kterou ale někteří hlasovali lístky s nápisem „kráska z Daliměřic“ a proto byly tyto hlasy neuznány. Nakonec zvítězila slečna Finková, na třetím místě skončila slečna Andělová. Paní Valešové byl tedy udělen alespoň titul vicemiss, s čímž projevil nesouhlas především studentstvo.¹³⁴

4.1.4.4. Sjezdy politické

V průběhu výstavy uspořádalo svůj sjezd mnoho politických stran, jejich návštěvnost byla vždy velice hojná. Tisk se nezmínil o jakýchkoli konfliktech mezi příznivci jednotlivých stran.

Hned v zahajovací neděli 21. června se v Turnově konal župní sjezd Československé strany národně demokratické, které se zúčastnil i JUDr. Karel Kramář s krátkým proslovem.¹³⁵

V pondělí 29. června navštívili výstavu zástupci Československé strany lidové, ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy Jan Šrámek a ministr spravedlnosti Josef Dolanský. O jejich přítomnosti však neměla být informována veřejnost a tisk se o jejich návštěvě pouze zmínil.¹³⁶ Opačná situace panovala o týden později, 5. července, kdy výstaviště poctil svou přítomností správce Ministerstva školství a národní osvěty JUDr. Ivan Markovič.¹³⁷

¹³² Výsledky těchto sportovních událostí se však v tisku nedozvídáme.

¹³³ HP, roč. XL., č. 27, s. 4

¹³⁴ PETRUŠKOVÁ, J.: *Turnovsko*, Rekordy Krajské výstavy dosud nepřekonány. 15. srpna – 15. září 2007, s. 22–23

¹³⁵ HP, roč. XL., č. 26, s. 4

¹³⁶ HP, roč. XL., č. 27, s. 4

¹³⁷ HP, roč. XL., č. 27, s. 5

Ve stejný týden se také konal župní sjezd Československé živnostensko - obchodnické strany středostavovské, kterého se účastnilo na 4000 osob v průvodu alegorických vozů. Vynikly zde proslovy jejich zástupců, poslanců Václava Vávry, Františka Horáka a kameníka, senátora Emanuela B. Trčky.

V neděli 19. července byl uspořádán Agrární den Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu. Sjezd byl zahájen slavnostním průvodem od nádraží na náměstí se sedmi hudebními sbory, selskou jízdou a krojovanými děvčaty. Na náměstí se konal tábor lidu. Promluvili zde poslanec J. Dubický, B. Bradáč, senátor Hybš a další. Akci poctil svou návštěvou předseda strany a předseda vlády, Antonín Švehla.¹³⁸

4.1.4.5. Sjezdy spolkové a ostatní

Ještě před samotným oficiálním zahájením Krajské výstavy v Turnově v roce 1925 byl uspořádán zájezd slovenských učitelů do Turnova. Již v den svého příjezdu do města byli slovenští učitelé přivítáni úvodní stránkou Hlasů pojizerských ve slovenštině, kdy se redaktor listů Veselý snažil nalézt spojitost mezi Turnovskem a Slovenskem.¹³⁹ Celý třídní zájezd měl velmi nabitý program. Zahrnoval nejen setkávání s místními zástupci školní správy a návštěvy škol v Turnově a okolí, ale především výlety do okolí a seznámení s rozličnou místní výrobou¹⁴⁰. Učitelé navštívili Krajskou výstavu v Turnově v předvečer jejího zahájení. Součástí zájezdu byl bohatý kulturní program v podobě učitelské hudební akademie na Střelnici a sokolské akademie v místní sokolovně.¹⁴¹ Na slet sokolské župy zahraniční se dostavila stovka krojovaných členů z Berlína, 65 z Drážďan, 50 ze Žitavy, 20 z Lipska, jeden z Hamburku a jeden až Buenos Aires. Ti byli uvítáni v Sokolovně vysloužilým Sokolem bratrem starostou Koťátkem a Antonínem Karčem. Na cvičišti předvedli cvičení Sokolové ze Žitavy a proslov přednesl starosta Sokolské župy Ještědské bratr Winter. Následovaly proslovy dalších významných sokolských bratrů a večer zábavný program. Ten obohatilo představení Jiráskovy *Lucerny* loutkovým odborem místní Sokolské župy. Významný představitel Sokola Jaroslav Borotínský nechal v Hlasech pojizerských publikovat veršovaný *Pozdrav Sokolstvu ze zahraničí*.¹⁴²

¹³⁸ HP, roč. XL., č. 31, s. 4

¹³⁹ HP, roč. XL., č. 25, s. 1 – 2

¹⁴⁰ Například prohlídka příšovické mlékárny, či svijanské cementárny.

¹⁴¹ HP, roč. XL., č. 25, s. 3

¹⁴² HP, roč. XL., č. 27, s. 4

Sjezd turnovských rodáků se konal ve sváteční dny 5. a 6. července. Zahájen byl v neděli před polednem v Sokolovně. Dojemný proslov zde měl starosta města JUDr. Václav Šolc, který poukázal na soudržnost lidí s jejich rodištěm, což byl pohled poněkud zidealizovaný. 5. července dopoledne byla před rodáky slavnostně odhalena pamětní deska Čenka Paclta na fasádě hotelu Centrál, kde dříve stál jeho rodný domek. Po tomto aktu vystoupil zpěvácký spolek „A. Dvořák“ se státní hymnou. Večer se konala v sokolovně hudební i literární vystoupení.¹⁴³ Všechny přítomné ohromilo vystoupení operní pěvkyně Narcissy Možné, která přítomné zaujala vlastní skladbou *Hymna Českého ráje*.¹⁴⁴ Organizátoři sjezdu rodáků uspořádali sbírku a místnímu odboru Ústřední matice školské věnovali 200 Kč, a po stech korunách Okresní péči o mládež, spolku Ochrany matek a kojenců, na vánoční nadílku duchovní správě jednoty bratrské a turnovské chudině a 46 Kč a 72 haléřů Stolu Pravdy.¹⁴⁵ Účastníci sjezdu zpětně děkovali prostřednictvím Hlasů pojizerských za vřelé přijetí představitelům města i jeho obyvatelům.¹⁴⁶

Mimo tento sjezd se již od soboty 4. července konal také sjezd absolventů turnovské odborné školy a abiturientů státní reálky, dále soukromých úředníků, poštovních zaměstnanců, úředníků peněžních ústavů a československých spořitelů a 6. července pracovní sjezd společenstva krejčů.¹⁴⁷ Studenstvo Turnovské sehrálo revue *At' žije výstava*, které se pro velký úspěch opakovalo na sjezdu prvních abiturientů a absolventů státní reálky v Turnově 4. července od 20 hodin na Střelnici. Přípravě na tento sjezd předcházela řada oslavných a dojemných básní v Pojizerských hlasech.¹⁴⁸

Čtvrtou výstavní neděli, 12. července se za přítomnosti správce ministerstva pošt a telegrafů, PhDr. Emila Frankeho, konal sjezd Sdružené organizace poštovních a telegrafních zaměstnanců severních a severovýchodních Čech.¹⁴⁹ Téhož dne pořádal zemědělský výbor Krajinské výstavy v Turnově výstavu plemenných koní. Podle ministerského rady Chalupy byla

¹⁴³ HP, roč. XL., č. 27, s. 3

¹⁴⁴ HP, roč. XL., č. 30, s. 4

¹⁴⁵ HP, roč. XL., č. 29, s. 6

¹⁴⁶ HP, roč. XL., č. 29, s. 1

¹⁴⁷ HP, roč. XL., č. 28, s. 4

¹⁴⁸ HP, roč. XL., č. 27, s. 5

¹⁴⁹ HP, roč. XL., č. 27, s. 5

tato výstava plná těch nejlepších koní, co jsou u nás k vidění a ohodnotil celou soutěž velice kladně.¹⁵⁰

Dne 16. července konala u příležitosti Krajské výstavy svou plenární schůzi královéhradecká Obchodní a živnostensko-průmyslová ústředna právě v Turnově. Schůzi předsedal továrník Jan Bachtík z Nové Paky. Obdržel zde čestný diplom turnovský občan Zdenek Řada, majitel elektrotechnických závodů, který jako první provedl elektrifikaci Turnova a jeho osvětlení. Po skončení schůze, byla v sokolovně pro účastníky připravena slavnostní tabule. Po občerstvení následovala prohlídka výstavy, kterou všichni ohodnotili jako pečlivě připravenou a bohatou.¹⁵¹

Současně s touto událostí slavil turnovský odbor Jednoty železničních zřízenců pětadvacáté výročí založení. Probíhajícího sjezdu poštovních zřízenců se účastnil také politický zástupce jejich zájmů poštovní mistr a poslanec Hugo Bergman. Lékařská župa severních Čech sezvala své členy na výborovou schůzi právě do Turnova, aby u té příležitosti mohli její členové navštívit výstavu.¹⁵²

Město Turnov a Společenstvo řezníků a uzenářů v Turnově se pečlivě připravovalo na sjezd pod protektorátem městské rady v Turnově a Zemské jednoty společenstev řezníků a uzenářů v Praze. Turnovští si záhadným způsobem usoudili, že řeznické řemeslo má právě ve výstavním roce 1925 sedmisetleté výročí existence.¹⁵³ Řeznický sjezd byl plný národních emocí, většina účastníků byla krojována, nebo alespoň zdobena trikolorou, byla provolávána sláva prezidentu Masarykovi a zpívaly se státní hymny.¹⁵⁴

Pátou neděli Krajské výstavy v Turnově, 19. července se na výstavišti uskutečnil turistický den, na který se již v jeho předvečer sjely mnohé odbory Klubu československých turistů. Na programu byly přednášky na zajímavá témata, například *O turistice jiných národů* z úst ministerského rady Mühlmanna. Ve večerních hodinách samozřejmě probíhala společná zábava v budově sokolovny.¹⁵⁵

¹⁵⁰ HP, roč. XL., č. 29, s. 3

¹⁵¹ HP, roč. XL., č. 29, s. 2

¹⁵² HP, roč. XL., č. 29, s. 2

¹⁵³ HP, roč. XL., č. 28, s. 1

¹⁵⁴ HP, roč. XL., č. 29, s. 2

¹⁵⁵ HP, roč. XL., č. 29, s. 3

Svou schůzi pořádalo 19. července také Východočeské gremium knihkupců z Hradce Králové, spolu se sjezdem živnostnictva a obchodnictva Československé národní demokratické strany. Dopolední program zahájil projevem ministr obchodu Ladislav Novák na Střelnici, další program probíhal na výstavišti.

Zemská jednota společenstev pekařů zorganizovala svůj sjezd téhož dne, také na Střelnici a zakončila jej prohlídkou výstaviště. Následujícího dne uspořádali pekaři kolektivní výlet po krásách Českého ráje. Akce se účastnila i řada německých pekařů z Jablonce nad Nisou a Liberce.¹⁵⁶

Dvoudenní sjezd měli pátou výstavní neděli i lesníci. V sobotu večer na Střelnici pořádali přednášky a v neděli probíhala hromadná prohlídka výstavy.¹⁵⁷ Na sjezdu včelařů, konaného rovněž v neděli 19. července, promluvil významný vědec v oblasti hydrobiologie a včelařství, doc. MUDr. ing. Dr. Tech. Antonín Schönfeld.¹⁵⁸ Programu včelařského sjezdu se chtěl zúčastnit i předseda vlády Antonín Švehla a turnovský starosta JUDr. Václav Šolc, ale vzhledem k pořádanému sjezdu Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu, to nebylo možné. Včelaři se na tomto sjezdu, který probíhal v turnovském divadle, přijali tři důležitá usnesení: 1. Uvítali zákaz dovozu zahraničních včel, medu a vosku. 2. Požadovali, aby je vláda podpořila vyššími financemi na nákup cukru pro včely. 3. Žádali zachování tereziánského patentu podporujícího včelaře.¹⁵⁹

19. července se také uskutečnil zájezd československých kadeřníků na Krajinskou výstavu v Turnově. Zde účastníci představili nejnovější trendy velkých visacích naušnic a účesů s odhalenými ušima.¹⁶⁰

V úterý 21. července pořádala Ústřední Jednota československého hostinství, neboli „Hostimil“, svůj v řadě již sedmadvacátý všeobecný sjezd. Ve 14. hodin byl sjezd zahájen v sále turnovské Střelnice. Na programu byly obvyklé uvítací projevy, v první řadě předsedou A.

¹⁵⁶ HP, roč. XL., č. 31, s. 4

¹⁵⁷ HP, roč. XL., č. 30, s. 3

¹⁵⁸ HP, roč. XL., č. 29, s. 4

¹⁵⁹ HP, roč. XL., č. 30, s. 4

¹⁶⁰ HP, roč. XL., č. 28, s. 3

Svobodou, předsedou „Hostimilu“. Dále byly řešeny každodenní problémy pohostinství, od potíží se zákazníky až po daně.¹⁶¹

Večer Ústřední Matice Školské byl organizován turnovským odborem dne 25. července. Program měl umělecký charakter. Vlastní tvorbu přednesl první čestný člen Ústřední Matice Školské, spisovatel Ignát Herrmann.¹⁶² Jeho autorské čtení mělo takový úspěch, že byl spisovatel nucen předčítat do dlouhých nočních hodin. Za svou trpělivost a příjemný zážitek publika, si Herrmann vysloužil výstavní odznaky s rubíny a křišťálové těžítko s vyrytým jménem.¹⁶³

Turnovský a pražský výbor Ústřední Matice Školské uspořádala dne 25. července pietní večer k poctě „otce českých hraničářů“ PhDr. Jindřicha Metelky v městských sadech u jeho pomníku. Večer následoval zábavný hudební program a následujícího dne prohlídka Krajiné výstavy v Turnově a výlet na Malou Skálu.¹⁶⁴

Další červencový den, na svatou Annu, se konal sjezd všech majitelek toho jména ve všech jeho rozličných variantách. „*Nejčipernější, nejhezčí a nejhodnější Aninka dostala krásný present: poukázku na hodného primového ženicha*“¹⁶⁵

Téhož dne, v neděli 26. července, byl pořádán sjezd podporovacích spolků řemeslných, dělnických, živnostenských, zřízeneckých a úřednických. Dále Besed řemeslnických, Baráčnických, Družin válečných poškozců-invalidů a podpůrných pohřebních Jednot vysloužileckých. Všichni účastníci sjezdu byli uvítáni v městské radnici, po společné prohlídce výstavy následoval zábavný hudební program na Střelnici.¹⁶⁶ Turnovská družina válečných poškozců dostala jako přebytek ze sjezdu podporovacích spolků 322 Kč darem.¹⁶⁷

V průběhu konání výstavy proběhlo i několik kulturních pořadů. V sokolovně se první dva srpnové dny konal dobročinný koncert místního klavírového virtuosa Zdenka Davida ve prospěch místních chudých. Na programu byly skladby například od Dvořáka, Smetany, Čajkovského a Chopina.¹⁶⁸

¹⁶¹ HP, roč. XL., č. 29, s. 4

¹⁶² HP, roč. XL., č. 29, s. 2

¹⁶³ HP, roč. XL., č. 31, s. 5

¹⁶⁴ HP, roč. XL., č. 30, s. 2

¹⁶⁵ HP, roč. XL., č. 30, s. 3

¹⁶⁶ HP, roč. XL., č. 30, s. 4

¹⁶⁷ HP, roč. XL., č. 32, s. 3

¹⁶⁸ HP, roč. XL., č. 30, s. 3

Dámský odbor Národní Jednoty Severočeské pořádal v zamýšlené poslední dva dny výstavy, koncerty populárního Turnovského akademického kvarteta. Začínaly vždy před desátou hodinou večerní. Výtěžek z koncertů měl být použit na podporu české menšiny z Pilníkova.¹⁶⁹

4.1.4.6. Zakončení výstavy

V Hlasech pojizerských svou vzdal výstavě svou čest krátkou a výstižnou básní učitel, ředitel dívčí měšťanské školy a hudební skladatel Antonín Horáček:

Zdar naší výstavy.

Ta naše výstava
jen z píle povstala.
Přehojný čela pot
provázel práce plod.
To dílo mravenčí
nikdo nám neztenčí:
jet' přece boží dar,
jí kyne zdar.

Tu vůli z ocele
pozdravme vesele,
tu ruku mozočnou,
pilnou a nezdolnou.
Ta naše výstava
je pýchou Turnova!
Oslavou vlasti mé
bud' její zdar!

V pondělí 3. srpna byly oficiálně uzavřeny brány dějiště Krajinské výstavy v Turnově, rozloučení provedl pan ředitel Antonín Karč.¹⁷⁰

¹⁶⁹ HP, roč. XL., č. 31, s. 4

4.1.5. Bilance

„Na počátku výstavy nebylo počasí příliš hřejivé, v její půli však nastaly ideální žňové podmínky a návštěvnost z venkova byla chudší. Výstavu zakončila povodeň způsobená vytrvávajícím deštěm“. Z takové bilance počasí by se dalo soudit, že výstava probíhající od 21. června do 2. srpna rozhodně nemohla splnit očekávání organizátorů. Opak byl pravdou. Výstava měla vysokou návštěvnost. V neděli 19. července dokonce 32 tisíc lidí. I přes velkou koncentraci osob se za celou dobu konání výstavy se v jejím dějišti nestal ani jeden přestupek, či trestní čin. Místní hlídači, strážníci a četníci, hlídali výstaviště čtyřiačtyřicet hodin denně.¹⁷¹ K přestupkům došlo až při vyklizení výstaviště po skončení výstavy. Došlo ke krádeži předmětů ze stánku firmy Sana v hodnotě 500,- Kč. Pachatelé, obyvatelé místního chudobince, byli dopadeni četnictvem.¹⁷²

Po skončení výstavy se konaly závěrečné schůze jednotlivých výborů, pro zhodnocení průběhu celé akce. V pondělí 31. srpna 1925 měl svou poslední schůzi propagační odbor krajinské výstavy. Předseda odboru pan V. Pecina poděkoval všem členům za spolupráci a zdůraznil zvláště zásluhy profesora Státní odborné školy šperkařské v Trunově pana Herbsta. Ostatní řečníci připomenuli zásluhy předsedy odboru, vyjádřili celkovou spokojenost s činností odboru a poukázali na pozitivní ohlasy výstavy v celé republice i v zahraničí.¹⁷³

Závěrečná plenární schůze výstavního výboru měla být původně svolána na sobotu 7. listopadu 1925, z tohoto data sešlo, neboť tentýž den pořádala Národní jednota severočeská oslavu. Té se účastnili i členové komitétu a schůze by tak nebyla kompletní.¹⁷⁴ Plenární schůze se tak konala dne 21. listopadu 1925 v restauraci Sokolovny. Schůze se zúčastnili nejen pořadatelé výstavy, ale i veřejnost. Po finanční stránce výstava skončila úspěšně, byl vykázán přebytek ve výši 50.000,- Kč.¹⁷⁵ Na výstavu přijelo celkem 150 237 osob a na

¹⁷⁰ HP, roč. XL., č. 32, s. 4

¹⁷¹ HP, roč. XL., č. 32, s. 2

¹⁷² HP, roč. XL., č. 36, s. 2

¹⁷³ HP, roč. XL., č. 36, s. 2

¹⁷⁴ HP, roč. XL., č. 44, s. 3

¹⁷⁵ HP, roč. XL., č. 46, s. 2

vstupném bylo vybráno 516 245, 80 Kč – v průměru na výstavu zavítalo denně 3500 návštěvníků.

Co se týká dopravy na výstavu, bylo od počátku zahájení příprav na ni, jednáno s ředitelstvím drah o přizpůsobení spojů otevírací a zavírací době výstavy. Liberecká Obchodní komora přislíbila již v roce 1924 zajištění výstavních rychlíků z Prahy. Na drahách měly být také zavedeny speciální výstavní slevy.¹⁷⁶ Ty byly však uplatněny pouze na výstavní zboží přepravované po železnici, nikoliv na desítky tisíc návštěvníků. Zástupce organizačního výboru výstavy si v Hlasech Pojizerských stěžoval na komunikaci s ředitelstvím drah v Hradci Králové. To bylo rok předem upozorňováno na konání výstavy a žádáno o posílení spojů alespoň na dráze Turnov – Jičín, kde bylo spojení pro výstavní účely nevyhovující. Přesto, že na dopravě návštěvníků výstavy vydělala dráha minimálně 1 milion¹⁷⁷ Kč, nepřizpůsobila konání výstavy ani jeden spoj.¹⁷⁸ Na rozdíl od dopravy železniční na konání výstavy profitovala doprava automobilová. Město Turnov získalo moderní pohonnou čerpací stanici od firmy Naftaspol a turnovští automobilisté mohli od léta 1925 čerpat nejlepší rumunský benzín značky Torpedo – Traktor.¹⁷⁹

Výstavní zboží i vybudované pavilony byly vydraženy, nebo odkázány příslušné instituci. Pan Josef Drbohlav, brašnář ze Čtveřína, daroval po ukončení výstavy část svých vystavených výrobků¹⁸⁰ odborné živnostenské škole v Turnově.¹⁸¹ Turistický pavilon měl být i po skončení výstavy v srpnu přístupný veřejnosti.¹⁸² V polovině září Klub československých turistů daroval pavilon i s obrazem *Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou* turistickému odboru výstavy.¹⁸³

¹⁷⁶ HP, roč. XL., č. 20, s. 2

¹⁷⁷ Výpočty autora článku.

¹⁷⁸ HP, roč. XL., č. 32, s. 2

¹⁷⁹ HP, roč. XL., č. 26, s. 4

¹⁸⁰ Pouzdro na loveckou pušku, dvě pouzdra na revolvery, řemínky na koroptve a další.

¹⁸¹ HP, roč. XL., č. 32, s. 2

¹⁸² HP, roč. XL., č. 31, s. 4

¹⁸³ *Kronika města Turnova nad Jizerou*, 1930, s. 235–236, Muzeum Českého ráje v Turnově

Na říjen 1925 bylo plánováno svolání plenární schůze výstavního výboru. Její účastníci vyslechli závěrečnou zprávu a schválili závěrečný účet výstavy. Zároveň byly vyřízeny všechny zbývající pohledávky za výstavním výborem. Majitelé pavilonů a jiných objektů, které dosud nebyly odstraněny z výstaviště, byli vyzváni, aby tak učinili. Laureátům cen udělených výstavní porotou bylo sděleno, že tyto jsou v tisku a budou jim rozeslány ihned, jakmile je tiskárna dodá. Hlavní výstavní pavilon byl výstavním výborem prodán ke zpracování firmě J. Plátek, parní pila v Turnově, za částku 30.000,- Kč.¹⁸⁴

Na schůzi muzejního spolku 15. května 1924 přislíbil továrník Boháček, člen čestného výboru výstavy, že svůj dům ve Skálově ulici č. p. 71 daruje muzeu a vyřeší tak jeho prostorové indispozice. Muzeum se však nemohlo nastěhovat ihned kvůli zákonu na ochranu nájemníků. Celý muzejní spolek byl velice dojat továrníkovou velkorysostí. Na oplátku mu spolek nechal alespoň sestavit pamětní list, který mu měl předat J. V. Šimák spolu s turnovským starostou JUDr. Václavem Šolcem.¹⁸⁵ Již pět dní po skončení výstavy se muzejní sbírky počaly stěhovat do prvního vyklizeného patra domu továrníka Boháčka, do Skálovy ulice. Jako první sem byly přesunuty sbírky národopisná a umělecká. Muzeu byla z výstavy odkázána celá expozice školského, literárního a část uměleckého oddělení. Z výtěžku výstavy bylo turnovskému muzeu věnováno 20 tisíc Kč.

Krajinská výstava, podobně jako celá řada dalších výstav, konaných v tomto období v českém i evropském prostředí nebyla jen zprostředkovatelem obchodních záměrů. Především splnila záměry svých tvůrců. Zviditelnila Český ráj, předvedla jeho největší kvality.

4.1.6. Turnovská výstava v celostátním a českoněmeckém tisku

Přesto, že se Krajinské výstavy v Turnově nemohl zúčastnit profesor Josef Pekař, přispěl alespoň tematickým článkem *O Turnovsku* do Národních listů. Národní listy chtěli umožnit mimopražským oblastem zviditelnit se alespoň pomocí celostátního tisku. Celá příloha výtisku¹⁸⁶ byla věnována vždy jednomu konkrétnímu regionu. Jako první dostalo tuto možnost Turnovsko,

¹⁸⁴ HP, roč. XL., č. 39, s. 2

¹⁸⁵ HP, roč. XXXIX., č. 22, s. 2

¹⁸⁶ včetně inzerce

den před zahájením samotné krajinské výstavy. Listy tak mohli ještě na poslední chvíli nalákat čtenáře z celé republiky do Turnova. Tisk vyzval rodáky z Turnova a okolí, ať o svém rodišti sami napíší. Josef Pekař přiznal minimální dějinný význam Turnovska jako oblasti, zato vyjmenoval několik málo jeho významných osobností¹⁸⁷, včetně dvou současných historiků, sebe a J. V. Šimáka. Dále popsal ráz okolní krajiny, která podle něho vede člověka k bádání po minulosti. Podobně viděl Turnovsko i doktor Josef Vítězslav Šimák, který se ve článku *Turnov* věnoval detailnímu popisu města a jeho památek. Antonín Karč velmi podrobně popsal zpracování drahých kamenů ve stati *Broušení a rytí drahokamů na Turnovsku*, od geologických podmínek, způsobů získávání kamenů, až po jejich prodej a padělání. Další článek napsal JUDr. Bohumil Grim, jeden z vedoucích výstavního výboru. Pojednával v něm o pozemkovém, stavebním, komunikačním i sociálním vývoji Turnova a okolí za dobu existence Československé republiky. Josef Herbst se věnoval popisu Turnovska z hlediska turistického zájmu. Na výstavu v neposlední řadě lákala turnovská městská rada stručným popisem výstaviště a programu. Celý výtisk byl doprovázen kresbami akademického malíře Karla Vika.¹⁸⁸

Reichenberger Zeitung se Krajinské výstavě v Turnově věnoval pouze v jednom článku. Souběžně s turnovskou výstavou byla pořádána v Hrádku nad Nisou výstava umělců německé menšiny¹⁸⁹, která byla pro Reichenberger Zeitung pochopitelně zajímavější. Článek představil čtenáři turnovskou výstavu jako exhibici regionální výroby a dovedností, popsal jednotlivé pavilony i s jejich kvalitami a nedostatky. Zmínil se o ministru obchodu Ladislavu Novákovi, který výstavu slavnostně zahájil, o vhodném výběru prostoru výstaviště a krásném výhledu z něj, o náročné práci PhDr. J. V. Šimáka a především o výborné organizaci výstavy a pohostinství turnovských.¹⁹⁰

4.1.7. Přínos Krajinské výstavy v Turnově

Josef Vítězslav Šimák neusnul po skončení výstavy na vavřínech, ba naopak. Již se připravoval na nové úkoly v muzeu. V Hlasech Pojizerských vytyčil hlavní body, kterých se

¹⁸⁷ Fortunáta Durycha, Jana M. Černého, kronikáře Cejnara, Dlaska a Vejrycha.

¹⁸⁸ Národní listy, ročník 65, číslo 169, příloha, s. 1 – 3

¹⁸⁹ Reichenberger Zeitung, ročník 66., číslo 163, s. 3

¹⁹⁰ Reichenberger Zeitung, ročník 66., číslo 156, s. 2 – 3

muzeum musí držet, pokud chce svou činnost opravdu rozvinout. Popsal, jak by bylo třeba uspořádat jednotlivá oddělení muzea i jednotlivé sbírkové předměty. V dalších číslech Šimák vyzýval občany Turnova k doplňování sbírek muzea o předměty z období empiru a secese, dále o předměty, dokládající řemeslnou výrobu (kamenářství, krajkářství, tiskařství látek, mandlířství, tkalcovství, punčochářství) a také k zasílání pamětí ze starého turnovského života.¹⁹¹ Šimák uvažoval o rozsahu a struktuře budoucích muzejních sbírek. Žádal o uvolnění přízemí radnice, které bylo v roce 1919 věnováno muzeu a jen z dobré vůle muzea sloužilo jiným účelům. Psal o potřebě zrevidovat muzejní sbírky, ve kterých byl po výstavě nepořádek, lépe zorganizovat chod muzea a získat nové finanční prostředky na jeho provoz.¹⁹² Výzva J. V. Šimáka o uvolnění přízemních prostor turnovské radnice byla vyslyšena a v září roku 1925 tam byly vystaveny expozice literární a historická.¹⁹³

Na oslavu stého výročí prohlášení nezávislosti Spojených států amerických byla na rok 1926 plánována ve Filadelfii světová výstava, které se mělo účastnit i Československo. Výstava se měla konat na ploše o rozloze 350 hektarů a měla být největším podnikem tohoto druhu v dosavadní historii. Výstava měla mít vlastní přístav a být bezcelní zónou, clo měli platit až kupující vystaveného zboží. Výstava měla být navíc osvobozena od jakýchkoli poplatků participujících států.

Týdeník Hlasy pojizerské vyzýval dne 18. září 1925 k přípravě turnovských k účasti na této výstavě, s tím, že podrobnosti autor dodá poté, co se v Masarykově akademii práce seznámí s bližšími informacemi o účasti československého státu.¹⁹⁴ V následujícím čísle upozorňuje autor případné zájemce o účast na výstavě, že se bude jednat o nákladnou záležitost a drobní vystavovatelé se proto patrně budou muset sdružit, a dále že vystavené výrobky musí být v dostatečném množství připraveny též k prodeji, což přispěje k finanční náročnosti účasti a mnohým nezbude než hledat možnosti úvěru či podpory od různých institucí. O výběru vystavených výrobků by pak měla rozhodovat společná anketa výrobců i školních techniků a znalců.¹⁹⁵

¹⁹¹ HP, roč. XL., č. 34, s. 1

¹⁹² HP, roč. XL., č. 35, s. 1

¹⁹³ *Kronika města Turnova nad Jizerou*, 1930, s. 235–236, Muzeum Českého ráje v Turnově

¹⁹⁴ HP, roč. XL., č. 38, s. 1

¹⁹⁵ HP, roč. XL., č. 39, s. 2

V polovině roku 1934 se konala schůze sboru pro správu fondu Krajinské výstavy v Turnově 1925. Ředitelství turnovské odborné školy a Klub československých turistů v Turnově se složili na příspěvek o výši 2000 Kč, na uspořádání jubilejní výstavy školní a turistické v roce 1934. Všichni schůzi přítomní, Antonín Karč, Matěj Koťátko, Miloslav Šantroch a Josef Herbst, se na pořádání výstavy shodli pod vlivem úspěchu výstavy v roce 1925.¹⁹⁶ Od 17. června do 15. července 1934 se opravdu konala výstava, rozsahem však oproti té před devíti lety, nesrovnatelná. V tisku byla výstava zmiňována jen zřídka, a ze zveřejněných recenzí nikdy nevyšla příliš dobře. Pořadatelům byla vytýkána nedostatečnost expozic a vystavování nepříliš dobře vybraných exponátů¹⁹⁷.

¹⁹⁶ Fond Krajinské výstavy, Muzeum Českého ráje v Turnově

¹⁹⁷ Vystavovány byly broušené kameny a sklo, nikoliv však stroje k tomu potřebné.

5. Závěr

Krajinská výstava v Turnově nebyla ve své době, ani ve svém roce, 1925, žádnou ojedinělou událostí. Toho roku se podle Národních Listů konalo dalších sedmadvacet výstav.¹⁹⁸ Pro její organizátory byla však tou jedinou, stejně tak pro občany Turnova o okolí. Vždyť kolik přijelo na výstavu lidí nejen z okolí, ale i ze zahraničí. Kolik se zde ukázalo významných politiků, kteří ocenili výsledky práce jak vystavovatelů, tak výstavních výborů a odborů. Turnovští si nakonec pro KVT nemohli vybrat přívětivější období. Útrapy světové války byly již dostatečně daleko a hospodářská krize ještě nestihla propuknout.

Cíl své práce, zmapovat přípravu, průběh a důsledky Krajinské výstavy v Turnově, nebylo možné splnit podle původních představ. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově sice ve fondech ke Krajinské výstavě nabízí mnoho materiálů, avšak nedokázala jsem z něj získat například informace o všech konaných sjezdech.¹⁹⁹

Obdobné výstavy, které se konaly od roku 1891 resp. 1895 do roku 1939 ve většině měst Čech, Moravy a Slezska, ovlivnily místa svého konání možností propagovat sebe sama před zbytkem monarchie, nebo později republiky. V období tzv. první republiky měly výstavy zvláštní přínos pro nový stát a jeho občany jak ekonomického, tak společenského charakteru. V bakalářské práci je zmapován průběh Krajinské výstavy v Turnově v roce 1925²⁰⁰. Práce může sloužit jako zdroj informací pro komparaci s podobnými událostmi konanými v podobných podmínkách jako v roce 1925 v Turnově. Pro ucelení obrazu o českém meziválečném výstavnictví by však bylo nutné zmapovat všechny výstavy pořádané v tomto období.

¹⁹⁸ Národní Listy, ročník 65, číslo 193, s. 5

¹⁹⁹ Podle původních popisků na fotografiích z fondu ke Krajinské výstavě, lze usoudit, že se konaly ještě minimálně další dva sjezdy. A to sjezd fotografů a jmenovců příjmení Knop.

²⁰⁰ Dle dostupných materiálů.

Seznam použitých zkratek a symbolů

NL – Národní listy

RZ – Reichenberger Zeitung

HP – Hlasy pojizerské

LP – Listy pojizerské

č. – číslo

s. – strana

tzv. – takzvaný

resp. – respektive

roč. - ročník

Kč – Korun československých

MČr – Muzeum Českého ráje v Turnově

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura

Ottův slovník naučný, 27. díl, Vůz – Žižkowski, Praha 2002

Lidová kultura: Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska, věcná část A – N, Praha 2007

PARGAČ, Jan a kol.: *Mýtus českého národa aneb Národopisná výstava československá 1895*. Praha 1996

KOLÁŘ, František: *Jubilejní výstava 1891*, Praha 1991

MAIEROVÁ, Hana.: *První tři desetiletí v historii turnovského muzea*. In: *Z českého ráje a Podkrkonoší*. Sv. 5. Bystrá nad Jizerou 1992, s. 63–74

Turnov město a jeho kraj, Brno 1941, s. 105

Prameny

Hlasy pojizerské, ročník VI., X., XI., XIII., XIV., XV., XXXIX., XL., XLI., .

Listy pojizerské, ročník V., IX., X., XII., XIII., XIV.

Reichenberger Zeitung, ročník 66.

Národní listy, ročník 65.

Fond Krajské výstavy, nezpracovaný, Muzeum Českého ráje v Turnově

Seznam příloh

příloha č. 1 – lícová strana pohlednice vydaná k propagaci Krajské výstavy v Turnově v roce 1900, Muzeum Českého ráje v Turnově, fond Krajské výstavy, neinventarizováno

příloha č. 2 – lícová strana korespondenčního lístku vydaného k propagaci Krajské výstavy v Turnově 1925, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 182)

příloha č. 3 – celkový pohled na výstaviště, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 146a)

příloha č. 4 – brána na výstaviště u rodného domu J. V. Šimáka, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 166zn)

příloha č. 5 – brána na výstaviště u Státní odborné školy šperkařské v Turnově, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 66zm)

příloha č. 6 – průmyslový pavilon výstavy, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 66a)

příloha č. 7 – pavilon lesnictví, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 66j)

příloha č. 8 – expozice živé lesní zvěře před lesnickým pavilonem, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 146zh)

příloha č. 9 – expozice včelařství, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 146t)

příloha č. 10 – pavilon města Mnichova Hradiště a Klášterská restaurace, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 66f)

příloha č. 11 – národopisná expozice, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 146g)

příloha č. 12 – expozice umění, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 148)

příloha č. 13 – turistický pavilon, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 178)

příloha č. 14 – zábavní koutek – skluzavka, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 146zzzj)

příloha č. 15 – polokrytá expozice hospodářských strojů, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 66k)

příloha č. 16 – stánek plzeňského piva Světovar, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 146zzl)

příloha č. 17 – stánek Ve prospěch ochrany matek a dětí, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 146zzf)

příloha č. 18 – slavnostní shromáždění před sokolovnou, proslov starosty JUDr. Václava Šolce, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 161a)

příloha č. 19 – slavnostní odhalení pamětní desky Čenka Paclta na jeho rodném domě, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 66i)

příloha č. 20 – shromáždění sjezdu řezníků před turnovskou radnicí, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 174)

příloha č. 21 – sjezd Československé strany socialistické, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 146zzzb)

příloha č. 22 – předseda vlády Antonín Švehla na prohlídce výstaviště, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 164)

příloha č. 23 – předseda Československé národně demokratické strany Karel Kramář na prohlídce výstaviště, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 169)

příloha č. 24 – stotisící návštěvník výstavy - pan Hrdina, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 66z)

příloha č. 25 – skupinová fotografie členů výstavního výboru, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 162)

příloha č. 1 – lícová strana pohlednice vydaná k propagaci Krajské výstavy v Turnově v roce 1900, Muzeum Českého ráje v Turnově, fond Krajské výstavy, neinventarizováno

příloha č. 2 – lícová strana korespondenčního lístku vydaného k propagaci Krajské výstavy v Turnově 1925, Muzeum Českého ráje v Turnově, fond Krajské výstavy, neinventarizováno

příloha č. 3 – celkový pohled na výstaviště, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 146a)

příloha č. 4 – brána na výstaviště u rodného domu J. V. Šimáka, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 166zn)

příloha č. 5 – brána na výstaviště u Státní odborné školy šperkařské v Turnově, Muzeum Českého ráje v Turnově, fond fotografií událostí (A-FU 66zm)

příloha č. 6 – průmyslový pavilon výstavy, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 66a)

příloha č. 7 – pavilon lesnictví, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 66j)

příloha č. 8 – expozice živé lesní zvěře před lesnickým pavilonem, Muzeum Českého ráje v Turnově, fond fotografií událostí (A-FU 146zh)

příloha č. 9 – expozice včelařství, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 146t)

příloha č. 10 – pavilon města Mnichova Hradiště a Klášterská restaurace, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 66f)

příloha č. 11 – národopisná expozice, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 146g)

příloha č. 12 – expozice umění, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 148)

příloha č. 13 – turistický pavilon, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 178)

příloha č. 14 – zábavní koutek – skluzavka, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 146zzzj)

příloha č. 15 – polokrytá expozice hospodářských strojů, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 66k)

příloha č. 16 – stánek plzeňského piva Světovar, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 146zzl)

příloha č. 17 – stánek Ve prospěch ochrany matek a dětí, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 146zzf)

příloha č. 18 – slavnostní shromáždění před sokolovnou, proslov starosty JUDr. Václava Šolce, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 161a)

příloha č. 19 – slavnostní odhalení pamětní desky Čeňka Paclta na jeho rodném domě, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 66i)

příloha č. 20 – shromáždění sjezdu řezníků před turnovskou radnicí, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 174)

příloha č. 21 – sjezd Československé strany socialistické, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 146zzzb)

příloha č. 22 – předseda vlády Antonín Švehla na prohlídce výstaviště, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 164)

příloha č. 23 – předseda Československé národně demokratické strany Karel Kramář na prohlídce výstaviště, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 169)

příloha č. 24 – stotisící návštěvník výstavy - pan Hrdina, MČr, fond fotografií událostí (A-FU 66z)

**příloha č. 25 – skupinová fotografie členů výstavního výboru, MČr, fond fotografií událostí
(A-FU 162)**

